

Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake" 1951

<https://hdl.handle.net/1874/9566>

JAARBOEKJE
VAN HET
OUDHEIDKUNDIG GENOOTSCHAP
„NIFTARLAKE”
1951

DRUKKERIJ H. J. SMITS
OUDE GRACHT 231 — UTRECHT

VOORWOORD.

De uitgave van het Jaarboekje is in deze tijden een heele onderneming. Drukwerk en papier vragen thans zooveel kosten, dat meerdere uitgaven op historisch en oudheidkundig gebied eenvoudig zijn gestaakt. Ons Jaarboekje durft dit jaar weer verschijnen.

Misschien moge ook deze uitgave getuigen van vermetelheid, maar de Redactie blijft optimistisch gestemd omtrent de vrijgevigheid der leden, die al te goed begrijpen, dat de contributie te laag, veel te laag is.

De penningmeester zal op de welwillendheid der leden een beroep doen, want het zou te betreuren zijn, als Niftarlake's Jaarboekje zou verdwijnen.

De Redactie blijft vertrouwen in de sympathie der leden en vraagt bij voorbaat om blijvende medewerking.

DE REDACTIE

Donateur:

Mr W. I. Doude van Troostwijk, Murten (Zwitserland).

Eere-leden:

Dr Mr J. W. Verburgt, Wassenaar, Oud-Voorzitter.
J. D. Bastert, Breukelen, Oud-Penningmeester.

Bestuur:

Mr Dr N. J. C. M. Kappeyne van de Coppello,
Loenen a. d. Vecht, Voorzitter.
Mej. W. F. Grevenstuk, Baambrugge, Secretaresse.
G. J. Weyland Jr, Loenen a/d Vecht, Bibliothecaris
en Wnd. Penningmeester. } Dagelijksch
Mgr A. E. Rientjes, Maarssen. } Bestuur.
Dr Mr J. W. Verburgt, Wassenaar.
J. D. Bastert, Breukelen.

J. Trouw, Abcoude.
A. H. Doude van Troostwijk, Notaris, Breukelen.
Ir J. Loeff, Oud-Loosdrecht.
Jhr P. H. A. Martini Buys, Rotterdam.
F. D. Sprenger, Vreeland.
G. Adriaans, Amersfoort.
Pastoor J. M. J. Waterkamp, Abcoude.

Redactie Jaarboekje:

Mr Dr N. J. C. M. Kappeyne van de Coppello, Loenen a.d. Vecht.
Mgr A. E. Rientjes, Maarssen.
Mej. W. F. Grevenstuk, Baambrugge.

Donateur:

Mr W. I. Doude van Troostwijk, Murten (Zwitserland).

Eere-leden:

Dr Mr J. W. Verburgt, Wassenaar, Oud-Voorzitter.
J. D. Bastert, Breukelen, Oud-Penningmeester.

Bestuur:

Mr Dr N. J. C. M. Kappeyne van de Coppello,
Loenen a. d. Vecht, Voorzitter.
Mej. W. F. Grevenstuk, Baambrugge, Secretaresse.
G. J. Weyland Jr, Loenen a/d Vecht, Bibliothecaris
en Wnd. Penningmeester. } Dagelijksch
Mgr A. E. Rientjes, Maarssen. } Bestuur.
Dr Mr J. W. Verburgt, Wassenaar.
J. D. Bastert, Breukelen.

J. Trouw, Abcoude.
A. H. Doude van Troostwijk, Notaris, Breukelen.
Ir J. Loeff, Oud-Loosdrecht.
Jhr P. H. A. Martini Buys, Rotterdam.
F. D. Sprenger, Vreeland.
G. Adriaans, Amersfoort.
Pastoor J. M. J. Waterkamp, Abcoude.

Redactie Jaarboekje:

Mr Dr N. J. C. M. Kappeyne van de Coppello, Loenen a.d. Vecht.
Mgr A. E. Rientjes, Maarssen.
Mej. W. F. Grevenstuk, Baambrugge.

LEDEN :

Aalsmeer:

Bax, H.

Abcoude:

Carmiggelt, Mej. A. C.

Doorn, Dr A. van

Firet, C. J. J.

Gortel, Dr J. H. van

Graaf, J. H. de

Pape, W. F.

Quarles van Ufford, Jhr Mr
L. A.

Speet, Th.

Sprey, A.

Timmer, Notaris Ph. W.

Trouw, J.

Veltman-v. Cruyssen, Mevr.
A. G.

Veltman, Mej. Lidi

Vis-Völker, Mevr. C. A. L. M.

Waterkamp, Pastoor J. M. J.

Wijngaerd, Piet van

Amersfoort:

Adriaans, G.

„Flehite” Oudh. Vereen.

Vor der Hake, J. J. G.

Amstelveen:

Achterbergh Jr, J. W. N. van

Amsterdam:

Aa, O. L. van der

Altena, Chr.

Beekman, J. S.

Bouman, J. H.

Bussy, Mr A. le Cosquino de
Colenbrander-Overhoff,
Mevr. M.

Dekker, C. L.

Duyvensz, Fr.

Fabius, Mr J.

Hoes, F.

Jantzen F.Gz., Ferd. B.

Kater, P. A.

Koninklijk Oudheidkundig
Genootschap

Laag, A. H. van der

Lange, C. V. Allert de

Leuven, W. van

Niekerk, W.

Pos, Mej. A.G.

Tienhoven, Mr P. G. van

Vondel”, Joost van den, N.V.
Uitg. Mij

Ankeveen:

Harinxma thoe Slooten, B. A.
Ph. Baron van

Apeldoorn:

Fortuyn Harreman, A.

Tombe, Mr A. L. des

Arnhem:

Koekoek, Mej. G.

Baambrugge:

Baanders, Mej. Tine

Grevenstuk, Prof. Dr A.
 Grevenstuk, Mej. W. F.
 Lee, Mej. E. van der
 Royaards, J. J.
 Zee, Ds G. van der

Baarn:

Dedel, Jhr. Mr C.
 Tegelberg: P. E.

De Bilt:

Mac Laine Pont, W. P.
 Mac Laine Pont-Stork, Mevr.
 A. W.
 Pas, W. van der
 Troostwijk, D. W. Doude van

Bloemendaal:

Koomans, Drs W. H.

Den Bommel:

Kooy, Ds A. v. d.

Breukelen:

Bastert, J. D.
 Beek-Janszen, Mevr. Ds E. L.
 ter
 „Beth San”, Directie Ver.
 Bianchi-Wüstenhoff, Mevr.
 C. E.
 Colenbrander-Hoekstra,
 Mevr. A. H.
 Colenbrander, H. Th.
 Cornet, J. W. G.
 Dop, H. R. van
 Freitag, F. J. de
 Ginkel, Mr H. C. L. van
 Goeman Borgesius-Blommers,
 Mevr. Th.
 Graaf Wz., E. de
 Grijs-Struvers, Mevr. de
 Haars, Mej. Mr E. A.

Horst, A. van der
 Jong, J. de
 Kasteleyn, J.
 Klap, C. P.
 Leisink, Pastoor J. B.
 Matthes-Varossieau, Mevr.
 C. W.
 Matthes-de Rooy, Mevr. Wed.
 C. H.
 Molenkamp, J.
 Oebele Bosma-Bouman,
 Mevr. L. M. C.
 Parker Verboom, Mej. W. M.
 Paulus-Wempe, Mevr. E. M.
 Postma, Dr E. B. J.
 Ragay, L. J.
 Remijnse, Prof. Dr J. G.
 Reyden, J. van der
 Röell, Jhr. Mr H. H.
 Schmedding-Verbrugghen,
 Mevr. W. Th. C.
 Schoonderwoerd, W.
 Six Dijkstra, Ds P.
 Smits, P. B. A.
 Troostwijk, A. H. Doude van
 Verkade, E. G.
 Verkade-Dr Cartier van
 Dissel, Mevr.
 Vermeulen, J. T.
 Verwys-Kramer, Mevr. A. J.
 Vis-Honig, Mevr. A.
 Vis Sr., Gerbr.
 Vlug, H. M.
 Vries, J. G. J. de
 Vries-Verbrugghen, Mevr.
 C. W. de
 Vulpen Jz., W. van
 Wijk, Mevr. Mr A. C. van
 Zwaan, Ds A.

Breukelerveen:
 Grift, A. van der
 Homan van der Heide, Ir J.
 Pittet-van Linge, Mevr. J. C.

Bussum:

Ahrend, J.
 Ahrend-v. Gemund, Mevr. M.
 Booy, H.
 Lubsen, M.
 Nordemann, J. G.

Doorn:

Ansoul, G.
 Lampsins van den Velden,
 Jhr J. K.

Driebergen:

Beaufort, Jhr P. P. de
 Clifford Kocq van Breugel,
 Jhr Mr Dr J. R.
 Prein, Prof. J. A. M.

Eindhoven:

Bemmel, A. van
 Broek-Bon, Mevr. A. van den

Epe (Gld.):

Verburgt, Dr Mr J. W.

Giessendam:

Sluys, P. van der

's-Graveland:

Bergh, Th. P. van den
 Houbolt, P.
 Schimmelpenninck, G. Graaf

's-Gravenhage:

Bak, Mr A. G.
 Bak, J. P.
 Bureau van de Rijksdienst
 voor Monumentenzorg.
 Dongen, J. van
 Middelberg, Mr G. A. A.
 Velsen-Metzelaar, Mevr. W.
 L. van

Groningen:

Schoemaker, Pastoor F. J

Haarlem:

Emmeriks, L.

Hilversum:

Bree, D. de
 Frank, Deken H. F.
 Metzelaar, C.
 Notten, Mej. W. L. van
 Smorenburg, J. M.

Kockengen:

Jongeneel, J. C.

Kortenhoef:

Spaan, D. C.

Krommenie:

Walbeek, P. van

Laren:

Boetzelaer, R. W. C.
 Baron van
 Leonhardt, G. J. G.

Leersum:

Dijk, M. van

Loenen a.d. Vecht:

As, P. van
 Beusekom-van Foreest, Mevr.
 Wed. F. C. van
 Blankenberg, B. H.
 Blok Jr., J. W.
 Breman, A. J.
 Duveen, Mej. T.
 Hofwegen, G. van
 Horring, Mej. L. Z.
 Joncheere, C. de

Kampen, J. W. van
 Kappeyne van de Coppello,
 Mr Dr N. J. C. M.
 Kappeyne van de Coppello-
 Wijgers, Mevr.
 Kappeyne van de Coppello-
 van Panhuys, Mevr. Th. E.
 C. M.
 Kempen, Nots, J. M. C. van
 Linden, Dr S. van der
 Sondaar, L. H.
 Snijder, M.
 Tervooren, H. A. P. M.
 Troostwijk, Mr W. I. Doude v.
 Weerdenburg, Ab van
 Weyland, Jr, G. J.

Loenersloot:

Kalff Az., G.
 Martini Buys, Mejonkvr.
 M. F. M.

Loosdrecht:

Boeschoten, J.
 Buysing Damsté, A.
 Erdman, Mr R. H.
 Freese, J. P.
 Loeff, Ir J.
 Swinderen, Jhr Q. J. van
 Troostwijk, Mr J. H. M. A.
 Doude van
 Voogsgeerd, W. J.
 Vunderink, Mr J. L.
 Wieringen, Dr C. W. van

Lunteren:

Thomassen à Thuessink van
 der Hoop van Slochteren,
 Mr M. P.

Maarssen:

Agterberg, J.
 Alleman, J. G.
 Dorp, C. van

Dorp Jr., C. van
 Dorrestein, A. H.
 Feyten, A.
 Groot-de Vries, Mevr. P.
 Hoekstra, Dr Sj.
 Mol, B. C. J. de
 Remijnse, M.
 Rientjes, Mgr A. E.
 Ruiter, H. J. de
 Rijsterborgh, C. J.
 Sandick, J. W. W. A. G. van
 Schaik, Mr Dr Th. van
 Servaas, J. N.
 Stevenhagen, H. J.
 Vader, Nots. H. P.
 Wymstra, W.

Maarsseveen:

Hydecoper-van Maarsseveen,
 Jhr. J.
 Rijn, J. G. van

Maartensdijk:

Steyling-Grevenstuk,
 Mevr. A.
 Steyling, Dr W.

Naarden:

Oudenniel, C. G. van
 Verburgt, Dr G.
 Wentink-Boon, Mevr. G.

Nederhorst den Berg:

Krol, J. J. F.
 Pos-Kofoed, Mevr. C. A.
 Voorn, G. A. van der

Neerbosch:

Plas, J. van der

Nieuwersluis:

Beelaerts van Blokland-Jes-
 surun, Mevr. Mr B. R. J.

Blijdenstein-Cruys, Mevr.
 Wed. Th. W.
 Holthe tot Echten, Jhr. Dr
 L. M. van
 Schmall Jr., J. P.
 Slik-Scharf, Mevr. B. van der

Nigtevecht:
 Hennipman, C.
 Wees, G. A. van

Noordwijk Binnen:
 Wieder Jr, F. C.

Nijmegen:
 Lindenhout, H. J. van 't

Oosterbeek:
 Beusekom, Mr E. van

Overveen:
 Vries-van der Lee, Mevr.
 A. de
 Warnaars, H. B. F.
 Witzel, B.

Putten:
 Hacke-Oudemans, Mevr. J. J.

Rotterdam:
 Bastert, J. N.
 Bibliotheek en Leeszalen der
 Gemeente
 Martini Buys, Jhr P. H. A.

Rossum:
 Meijer, A. F. van Goelst

Rijswijk:
 Geertsema, W. H.
 Monté, Mevr. A.

Soest:
 Bentinck, Mr S. P. Baron
 Woerden, S. van

Soesterberg:
 Haselen, Mr J. van

Tienhoven (U.):
 Einde, T. van 't

Utrecht:
 Adels-Vermeulen, Mevr. M.
 Biegelaar Jr, J. B. P.
 Bogaard, P. H.
 Burg, Pastoor J. van der
 Dijkman, Mr H. J.
 Gaasbeek, R. van
 Hagenouw, J. G.
 Historisch Genootschap
 Lip-Kibbeling, Mevr. J. v. d.
 „Oud-Utrecht”, Ver.
 Ridder, Mevr. A. Ph.
 Ruwers-Becker, Mevr. E. W.
 Smits, H. J.
 Soeten, H. J. de
 Tange, van Recken, Mevr
 Wed. Dr H. M. van
 Théonville, F. W. G.
 Tombe, Mr J. H. des
 Ven, Dr A. J. van de
 Verburgt, Mr P. J. G.
 Vor der Hake, G.
 Vor der Hake, J.
 Vuurst de Vries, Dr H.
 van der
 Wilbrenninck, J. C.
 Woerden, A. W. F. C. van

Velp:
 Boetzelaer, V. L. Baron van

Vinkeveen:
 Ekel, J.
 Vries, J. de

Vreeland:

Bree, B. van
 Cleyne Brem, R. M. J. de
 Jonker, W. J.
 Sprenger, F. D.

Wageningen:

Kniphorst's Boekhandel

Wassenaar:

Honders, Dr H. J.

Weesp:

Breyer, K.
 Dockum, W. A. van
 Kloet, H. de
 Lindeboom, G.

Weesperkarspel:

Klaveren, Wim van

Wijk bij Duurstede:

Dijkman-Schoenmaker,
 Mevr. G. J. E.
 Schoenmaker, S.
 Thieme, Mej. A. C.

IJsselstein:

Cool, A. G.

Zaandijk:

Honig, G. J.
 Vis Jr, Gerbrand

Zeist:

Lantsheer, J. A.

Zuilen:

Laan, J. Th. van der
 Wit, H. C. de
 Wijk, J. A. van

Jaarverslag 1950.

Op Woensdag 14 Juni 1950 had in hotel „De Kampioen” te Nieuwersluis de Jaarvergadering plaats, welke bezocht werd door 15 leden.

Wegens verhindering had de Voorzitter den Heer J. D. Bastert verzocht, zijn plaats dien avond in te nemen.

Op de gebruikelijke wijze werd de vergadering geopend en de aanwezigen een welkom toegeroepen. De in het vereenigingsjaar overledenen werden daarna herdacht, ditmaal was het alleen ons lid, de Heer Dr A. Baanders uit Amsterdam, die ons Genootschap was ontvallen.

Daarna deed de Voorzitter mededeeling van de ongesteldheid van de Secretaresse, die dezen avond vervangen zou worden door haar zuster.

De notulen werden vervolgens gelezen en goedgekeurd, evenzoo het jaarverslag, waarna een kleine bespreking volgde over het punt „Molens”, dit naar aanleiding van het feit, dat de molen in Loenen op het punt van invallen staat.

De waarnemend Penningmeester, de Heer Weyland, gaf het financieel verslag, waarna de Heer Bastert zijn vreugde uitte over het feit, dat genoemde Heer tijdelijk die taak op zich wilde nemen.

Aan de Commissie voor de Vecht werd vervolgens f 25,— toegezegd.

Daarna was aan de orde het vaststellen van de excursie. Met het voorstel van het bestuur, om naar Kockengen te gaan, ging de vergadering accoord; als Excursiecommissie werden gekozen de Heren Kappeyne, Bastert en de Secretaresse.

Vervolgens werd besloten tot uitgifte van een jaarboekje, en als dan de Voorzitter enkele leden aanzoekt voor een artikel

daarin, krijgt hij toezegging van de Heren Martini Buys, Sprenger, Rientjes, Jongeneel en Trouw.

Na de rondvraag, waarvan slechts enkelen gebruik maakten, werd de vergadering gesloten.

Tot hertoe eenige punten uit de notulen der jaarvergadering.

De voorgenomen excursie naar Kockengen en bezoek aan de tentoonstelling aldaar, had plaats op 2 Augustus 1950. Het verslag daarover, vervaardigd door de zuster van de Secretaresse, zal U inmiddels bekend zijn.

Einde des jaars verscheen het jaarboekje, bescheiden van omvang, aangezien slechts een enkele bijdrage der leden was binnengekomen.

De gedane toezeggingen, bovengenoemd, mocht de redactie ten deele verwezenlijkt zien, slechts één der leden gaf er tot nog toe gevolg aan. Ik mag dit zeker wel even in herinnering brengen?

In het ledental kwamen niet veel schommelingen voor. Wel moesten we wegens vertrek en overlijden enkele leden afschrijven, doch anderen namen de ledige plaats weder in. Was het aantal op de vorige jaarvergadering 281, thans bedraagt dit 282.

Aan het slot van dit verslag wil ik nog even in de toekomst zien, ten einde U erop voor te bereiden, dat we volgend jaar, op 13 Juni 1952, het 40-jarig bestaan van „Niftarlake” hopen te kunnen herdenken. De oprichters van 1912 hebben eer van hun werk gehad, het zaadje door hen gestrooid, is opgegroeid en een stevig gewortelde boom geworden.

Met de beste wenschen voor den bloei van ons Genootschap moge ik dit verslag besluiten.

De Secretaresse:
W. F. GREVENSTUK

STAAT VAN ONTVANGSTEN EN UITGAVEN BOEKINGSJAAR 1950

ONTVANGSTEN:	UITGAVEN:
Batig saldo	Jaarboekjes (incl. drukkerij en cliché's) <i>f</i> 738.04
Contributies (incl. achterstallige 1949)	Diverse onkosten:
841.—	(zaalhuur, druk-, incassokosten, porti enz.)
Verkochte jaarboekjes	Bijdrage Commissie voor de Vecht en het O.- en W.-Plas- sengebied
7.—	Batig saldo
Excursie (voordelig saldo)	332.96
3.49	<i>f</i> 1.190.93
<i>f</i> 1.190.93	<i>f</i> 1.190.93

De Penningmeester:
G. J. WEYLAND Jr.

Verslag Excursie 1951.

Juist toen ik met mijn verslag was begonnen, belde de secretaresse mij op en vroeg mij of ik het verslag wilde toezenden, want er werd op gewacht. 't Is waarlijk ook niet te vroeg om begin November een verslag te maken van een excursie, die 31 Juli l.l. plaats vond. Mijn mededeling, dat ik er mee bezig was, sloeg in. Ze vond het prachtig, aangezien ik dan nog rekening kon houden met het feit, dat de kosten van het jaarboekje zeer hoog kwamen en ik mijn verslag dus zo beknopt mogelijk moest houden. Dit betekende voor mij opnieuw beginnen, want mijn verslag was nogal breedspakig van opzet. Vooral het begin met dat pierement van onze vriend Trouw was voor mij aanleiding geweest om er de nodige regelen aan te wijden. Dat moet nu helaas allemaal vervallen.

Op de stralende Dinsdagmorgen van 31 Juli 1951 kwamen een 60-tal leden en vrienden van Niftarlake voor het Maagdenhuis op het Spui te Amsterdam bijeen. Na een welkomstwoord van onze voorzitter, Mr Dr N. J. C. M. Kappeijne van de Coppello, die daarbij de leiding overdroeg aan Mr A. le Cosquino de Bussy, de voorzitter van onze Amsterdamse zustervereniging „Amstelodamum”, zette onze karavaan zich in beweging en koerste naar het Begijnhof. Voor het kerkje in de Hof verzamelden we ons rondom de heer le Cosquino de Bussy, die ons één en ander over de Hof met de begijntjes vertelde en zich daarbij deed kennen als een vlot, aangenaam en geestig spreker.

In vorige verslagen gaf ik een résumé van het verhandelde en sloeg er nog verschillende boeken op na, die hetzelfde onderwerp behandelden, om ook daaruit nog verschillende bijzonderheden op te diepen, die van belang waren. Ter wille van de beknoptheid wil ik dit achterwege laten en volstaan met opgave van enkele lectuur voor de lezer, die er iets meer van wil weten. Over de Begijnhof vindt U een zeer lezenswaardig artikel van H. W. Alings in „Ons Amsterdam”, geïllustreerd maandblad, gewijd aan de hoofdstad des lands, 2de Jaargang No. 6, Juni 1950. Fraaie foto's van de Hof, gevelstenen en het interieur van de kerk treft U in „Amsterdams Bouwkunst en Stadsschoon”, door Prof. Dr J. G. Wattjes en F. A. Warners, uitgave van C.V. Albert de Lange te Amsterdam.

Na de bezichtiging van de Begijnhof werd „Huize van Brienen”, Herengracht 284, bezichtigd. Dit huis is eigendom van de vereniging „Hendrick de Keyser”. De vergaderingen van deze vereniging, alsmede die van de Bond Heenschut, worden regelmatig hier gehouden. Voor nadere gegevens over dit huis en z'n meubilering kan ik U niet beter verwijzen dan naar het boekje „Korte beschrijving van Huize van Brienen, eigendom van de vereniging Hendrick de Keyser”, in 1947 uitgegeven bij J. H. de Bussy te Amsterdam. Dit werkje bevat ook een aantal zeer fraaie foto's.

Ten slotte richtten wij onze schreden naar het Stadhuis (Paleis) op de Dam. Het bleek ons wel, dat wij het aan de goede relatie van onze Voorzitter te danken hadden, dat de deuren zich hier voor ons gezelschap openden. Een uitgebreide verhandeling, voorzien van talrijke foto's, treft U in het ruim 160 bladzijden tellende boekje „Het Stadhuis van Amsterdam”, door Prof. Dr H. Brugmans en A. W. Weissman en uitgegeven in 1914 bij de Uitgevers Maatschappij „Elsevier” te Amsterdam.

Bij de bezichtiging van dit gebouw bleek nog eens duidelijk, dat dit helemaal geen paleis is en men de nagedachtenis van Jacob van Campen niet beter zou kunnen eren dan door dit gebouw weer z'n oorspronkelijke bestemming te geven en voor Koningin Juliana een nieuw paleis te bouwen.

Van hier gingen wij naar Krasnapolski, waar de lunch ons wachtte. Tijdens de lunch werd de ongerustheid geuit, die in ons allen leeft over het voortbestaan van de Oude Kerk te Amsterdam. Besloten werd een telegram hierover te zenden aan Burgemeester d'Ailly. Door de zeer gewaardeerde medewerking van de voorzitter van Amstelodamum werd dit telegram in de oud-Hollandse taal gesteld en had de volgende inhoud:

„Alsoe wij Niftarlakers, doe wij al vele honderde jaren out waren, met verwonderinghe ghesien hebben, hoe jonghe knapen een damme doer die riviere d'Amstel sloeghen ende daer een stat stichtten, die uytermaten geweldich ende wijt vermaert zoude worden, en hoe zij devotelyck daer een scoen godtshuys bouden, dat zij aen den heylighen patroen Nicolaes wijdden en costelyck muchten tot een sieraed der stede,

ende nademael wij nu hebben aenschout, hoe dieselve Oude Kercke in deerlycken noet verkeert ende met ganschelyck ver-

val ende onderganc wort bedreycht, waerover wij zeer bedroeft zijn gheworden,

Soe bidden ende nyette-min met 't gesach van onse oudere eeuwen porren wij stringenteliken U Groot Ed. Mog. Heer Burgemeester, dat ghy dese arge schame sniemen verhoet ende die kercke wederomme cloeckeliken doet rechten tot haer ghe-durighe- sauvere.

Des nyet en gebreeckende sult ghy oeck ons ghelove in der glorioeser stat Amsterdamme stantachtig behouden."

Hopen wij, dat dit telegram er het zijne toe heeft bijgedragen om de Oude Kerk te behouden.

Na de lunch kreeg de heer le Cosquino de Bussy gelegenheid om aan de hand van diverse kaarten ons de groei van Amsterdam voor ogen te toveren. Het was een even belangrijke als boeiende lezing.

Voor hen, die hierover nog iets willen naslaan en lezen verwijs ik naar „Amsterdam in Beeld", door Prof. Dr H. Brugmans en Mr A. Loosjes, uitgegeven door Scheltema & Holkema's Boekhandel te Amsterdam ter gelegenheid van het 650-jarig bestaan der stad. In dit boek is opgenomen een Kort Historisch Overzicht van Prof. Brugmans, waarin veel teruggevonden wordt van hetgeen Mr le Cosquino de Bussy vertelde. Eveneens verdient in dit verband aanbeveling het boekje van A. A. Kok uit de Heemschutserie „De historische Schoonheid van Amsterdam".

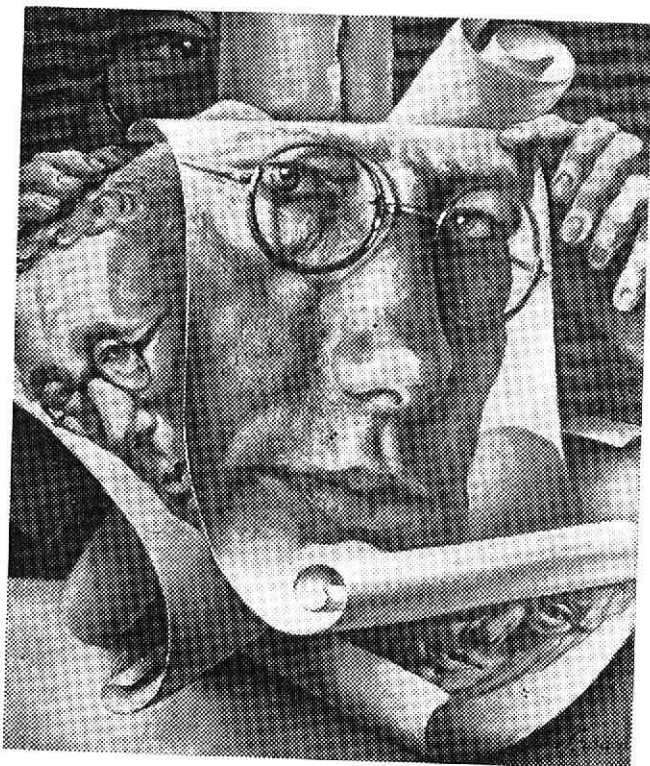
's Middags werd een zwerfboottocht door de Amsterdamse grachten en havens gemaakt, die mede dank zij het prachtige weer een waardig slot van deze excursie was.

Veel hebt U tijdens die boottocht door de grachten gezien. Straks komen de winteravonden en wat is dan prettiger dan om de herinnering aan het eenmaal geziene nog eens tot nieuw leven te wekken. U kunt dit heel gezellig en comfortabel bij de lamp in uw stoel bij de haard doen door te bladeren in de reeds eerder genoemde boeken „Amsterdam in Beeld" en „Amsterdams bouwkunst en stadsschoon 1306—1942", die beide een schat van foto's over ons onvergetelijk Amsterdam bezitten.

Met een woord van dank voor de uitstekende regeling aan de excursiecommissie en een tot ziens in 1952 eindig ik dit korte verslag.

G. ADRIAANS

Amersfoort, 5 November 1951.

(Cliché U.K.D.)

Willem van Leusden.

Op Dinsdag 25 September heeft de kunstenaar-schilder-graveur op Goudesteyn zijn 65ste verjaardag gevierd, en hij is daarbij op hartelijke wijze gehuldigd door vele bekende kunstminnaars, meerdere vrienden en oud-leerlingen. Zijn verdiensten werden geschetst door de voorzitter van „Kunstliefde”, Jan Engelman, in een bijeenkomst, welke door Dr P. H. Ritter Jr werd geopend. Ook waren aanwezig de Burgemeester van Maarssen, H. J. de Ruiten, die de belangstelling en het meelevan van den jubilaris in warme bewoording in het licht stelde, en voorts de Burgemeester van Westbroek, Jhr J. Huydecoper van Maarsseveen, Notaris H. P. Vader e.a. De kunstcriticus C. Schilp gaf een overzicht van de beteekenis van het werk van den schilder en graveur, wiens talrijke werken in de zalen van het oude en vermaarde Goudesteyn langs de wanden hingen en op tafels uitgespreid. Een samenvatting van het veelzijdig oeuvre heeft men in de dagbladen kunnen lezen. Hier moge nog eens met dankbaarheid herdacht worden, van welke groote beteekenis van Leusden's werk is geweest voor de Vechtstreek. Daar zijn zoovele thans reeds verdwenen of veranderde, maar in topografisch en historisch opzicht nog steeds belangrijke teekeningen uit ons gewest, welke zijn kunstzinnige intuïtie heeft ontdekt en voor het nageslacht in schildering of etsen heeft vastgelegd. Tal van verdwenen plekken, huizen, gebouwen, zijn in het jaarboekje van Niftarlake afgebeeld, en dienden als sierlijke en artistieke illustraties bij oudheidkundige opstellen. Het is te wenschen, dat in het jaarboekje eens nog uitvoeriger bespreking aan dit werk worde gewijd. In 1913 behoorde Willem van Leusden tot de *eerste* Bestuursleden van ons genootschap en tot de Redactie van het Jaarboekje. Een hartelijk „ad multos annos” wordt hem toegewenscht door

BESTUUR EN REDACTIE

Stamlijst der Heeren van Abcoude.

Ons jaarboekje van 1930 bevat eene genealogische lijst van de Heeren van Abcoude, die echter geen aanwijzing bevat uit welke bron deze lijst is samengesteld¹⁾. In dat van 1934²⁾ vinden wij er wederom een bewerkt naar de gegevens uit het boek „Les van Zuijlen, seigneurs d'Abcoude, Gaasbeek, Wijk etc.” door Dr Obrees. Alle gegevens hierin zijn gebaseerd op charters en officieele oorkonden. In een dissertatie bespreekt de schrijver o.m. een Brussels handschrift³⁾. Het is een kroniek, zooals er in de 2e helft der 15e eeuw vele geschreven zijn. Dit Brussels handschrift bevat een hoofdstuk „Apkoude en Gaesbeeck”, geschreven in het Latijn. De zooveel woordelijke vertaling luidt als volgt:

In het jaar 1320 was Ridder Zweder Heer van Abcoude. Hij was de voogd van Simon van Haarlem, zoon van Hendrik van Diepenheim. Zweder was ook Heer van de stad en het Kasteel Wijk bij Duurstede, welke stad verdeeld is in twee kleine stadjes. Het eene stadje nabij de Lek of Rijn gelegen, houdt hij in leen van den Hertog van Gelderland en het andere stadje met het Kasteel van den Bisschop van Utrecht. Zweder stamde af van Apko, een Friesch edelman, die een bosch gekocht had van den Bisschop van Utrecht, waar nu het door Zweder gebouwde Kasteel staat, hetgeen hij met dat woud Abkeswoude genoemd heeft en dat nu door samentrekking Apkoude genoemd wordt. Daarom voerde Zweder een ander wapen dan Apko, wiens wapen een zwarte wolf op een goud veld was, terwijl het wapen van Zweder drie zuilen waren.

Deze Zweder huwde Mabelia, dochter van Johan, Heer van Arckel, bij welke hij verwekte Gijsbert, zijn opvolger, Johannes en Mabelia.

In het jaar 1347 stierf Zweder en werd begraven in de Parochiekerk van Wijk bij Duurstede. Zijne echtgenote Mabelia stierf in 1340 en werd in die zelfde kerk begraven.

Zijn zoon Gijsbert werd Heer van Abcoude en Wijk bij Duurstede. Hij kocht de heerlijkheid Gaasbeek en huwde Johanna,

1) A. F. van Goelst Meijer, Genealogische lijst van het geslacht Abcoude.

2) Mr R. van Royen, De Heerlijkheid Abcoude.

3) W. F. Andriessen, *Historia Dominicorum de Teysterband, Arckel etc.* Academisch Proefschrift 1933.

dochter van Hoern, bij wie hij verwekte Willem, Heer van Abcoude en Wijk bij Duurstede en Zweder, Heer van Gaasbeek.

Gijsbert van Abcoude heeft een Kapittel van tien Kanunniken gesticht in de Parochiekerk te Wijk bij Duurstede en stierf in het jaar 1376 en Johanna op St Maartensdag 1356; beide zijn begraven in de collegiale kerk bij hunne ouders. Willem, de oudste zoon van bovengenoemde Gijsbert werd Heer van Abcoude en Wijk bij Duurstede. Hij huwde Maria, dochter van den Heer van Walecourt, bij wie hij verwekte Gijsbert, Maria en Johanna, de echtgenote van Johan, Heer van Brederode.

Johannes en Gijsbert zijn gestorven zonder kinderen na te laten, de eene op de tocht naar 't Heilige Land en de andere in Wijk bij Duurstede, alwaar hij begraven werd in het Klooster der Heilige Orde der Predikheeren, in het jaar 1366. Willem van Abcoude, die het Karthuizer Klooster bij Utrecht rijkelijk begiftigd had, stierf Mei 1407, zijne vrouw was reeds gestorven in 1402, beiden zijn begraven in het Karthuizer klooster, dat zij plechtiglijk door hun bezittingen en geld hebben opgericht. Hun dochter Maria stierf in hare jeugd, hun dochter Johanna is in een klooster gegaan en stierf 10 Januari 1411. Zweder, de andere zoon van voornoemde Gijsbert, huwde de dochter van de Graaf van Liningen, bij welke hij verwekte Jacob, Heer van Gaesbeek, Abcoude en Wijk bij Duurstede, van Putten en Strijen, en Jolenta, een zeer schoon meisje, dat met Hubertus, Heer van Culemborg trouwde in 1392.

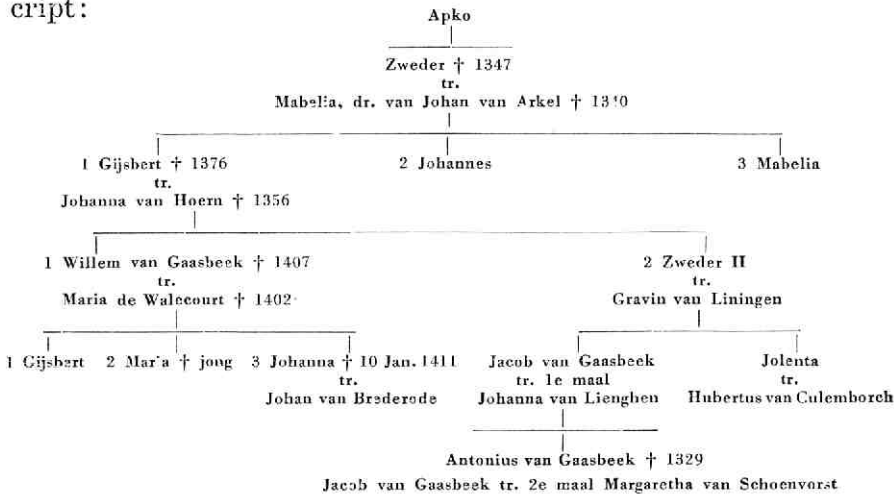
De eerste steen van het Karthuizer Klooster, ten Noorden buiten Utrecht, werd gelegd door Zweder, hetgeen hij rijkelijk heeft begiftigd en voorrechten geschonken. Hij heeft het gebouwd op aanraden van frater Tyman Graeuwaart, die de eerste Prior ervan werd. Zweder stierf in 1400; hij is begraven bij de Karthuizers, buiten Utrecht. Jacob, de zoon van bovengenoemde Zweder, werd nu Heer van Gaasbeek, Abcoude, Wijk bij Duurstede, Putten, Strijen en Erfmaarschalk van Henegouwen en later Vice-Graaf van Holland. Hij had achtereenvolgens twee vrouwen, waarvan de eerste heette Johanna, dochter van den Heer van Lienghen, bij welke hij verwekte Antonius van Gaasbeek, die zonder kinderen na te laten overleed in 1329 en begraven werd in Henegouwen. Na het overlijden van zijn eerste vrouw trouwde hij Margaretha, dochter van Schoenvorst, bij wie hij kinderen kreeg.

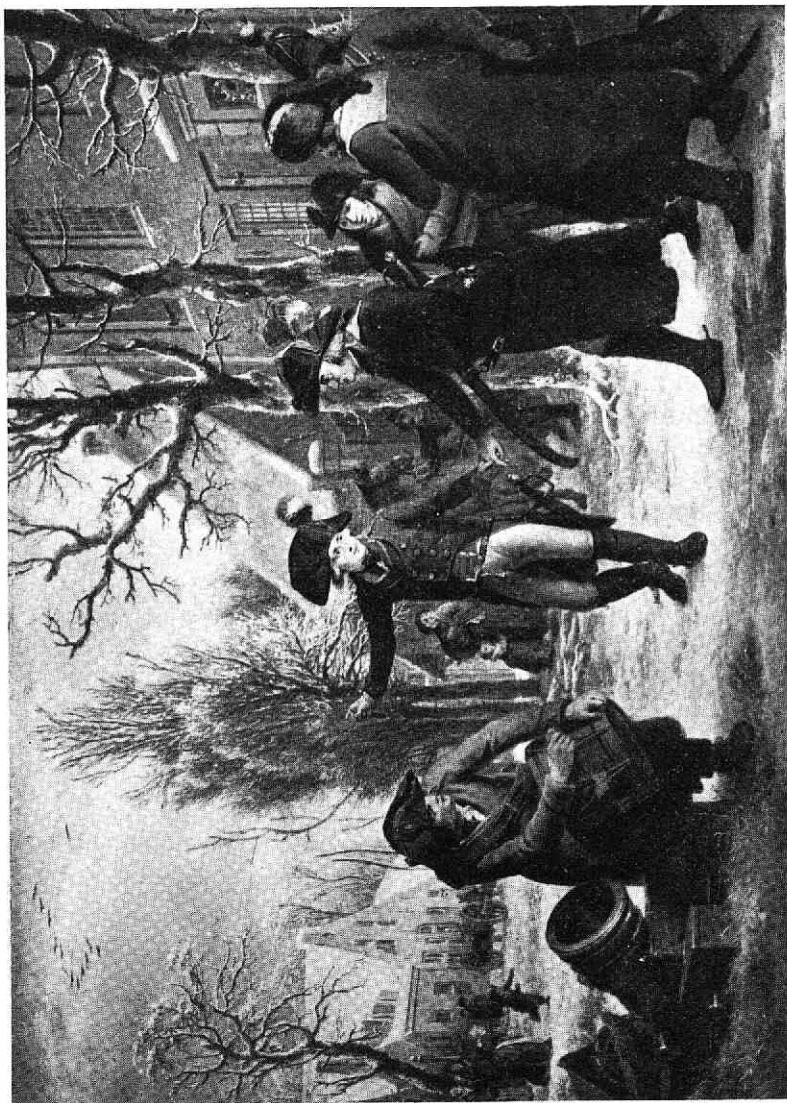
In het jaar 1449 nam de Bisschop van Utrecht, Rudolphus, de bovengenoemde Jacob van Gaasbeek gevangen. Tijdens zijne gevangenschap kocht de Bisschop van hem ten bate van het Bisdom de bezittingen Abcoude en Wijk bij Duurstede, echter zoodanig, dat genoemde Jacob deze zou mogen behouden zoolang hij leefde. In het jaar 1459 stierf Jacob en werd begraven bij de Karthuizers bij Utrecht.

Bij de opgave der kinderen van Zweder I, heeft de schrijver blijkbaar eene omissie begaan, want hij noemt bij diens kinderen slechts één zoon, Gijsbert, terwijl hij eenige regels verder vermeldt, dat er twee zoons, n.l. Gijsbert en Johannes gestorven zijn. In de opgave van het sterfjaar van Antonius van Gaasbeek heeft hij zich vergist; dit moet waarschijnlijk zijn 1429.

Wat echter bizonder opvalt is, dat de schrijver van het handschrift reeds in \pm 1450 de afleiding van de naam van Abcoude opgeeft. Hadden de latere geschiedschrijvers hiervan kennis gehad, dan zou hun dat veel moeite bespaard hebben, want zij hebben hunne hersenen voortdurend afgetoed met de meest curieuse en dolzinnigste afleidingen, die steeds maar door hunne opvolgers werden overgenomen.

Tegenwoordig zijn alle deskundigen het wel eens, dat de naam van Abcoude inderdaad met een Friesche voornaam, zij het dan niet Apko maar Abbe, in verband staat. Ter vergelijking met de stamlijsten, vermeld in bovengenoemde jaarboekjes, volgt hier de lijst zooals die is op te maken uit het genoemde manuscript:

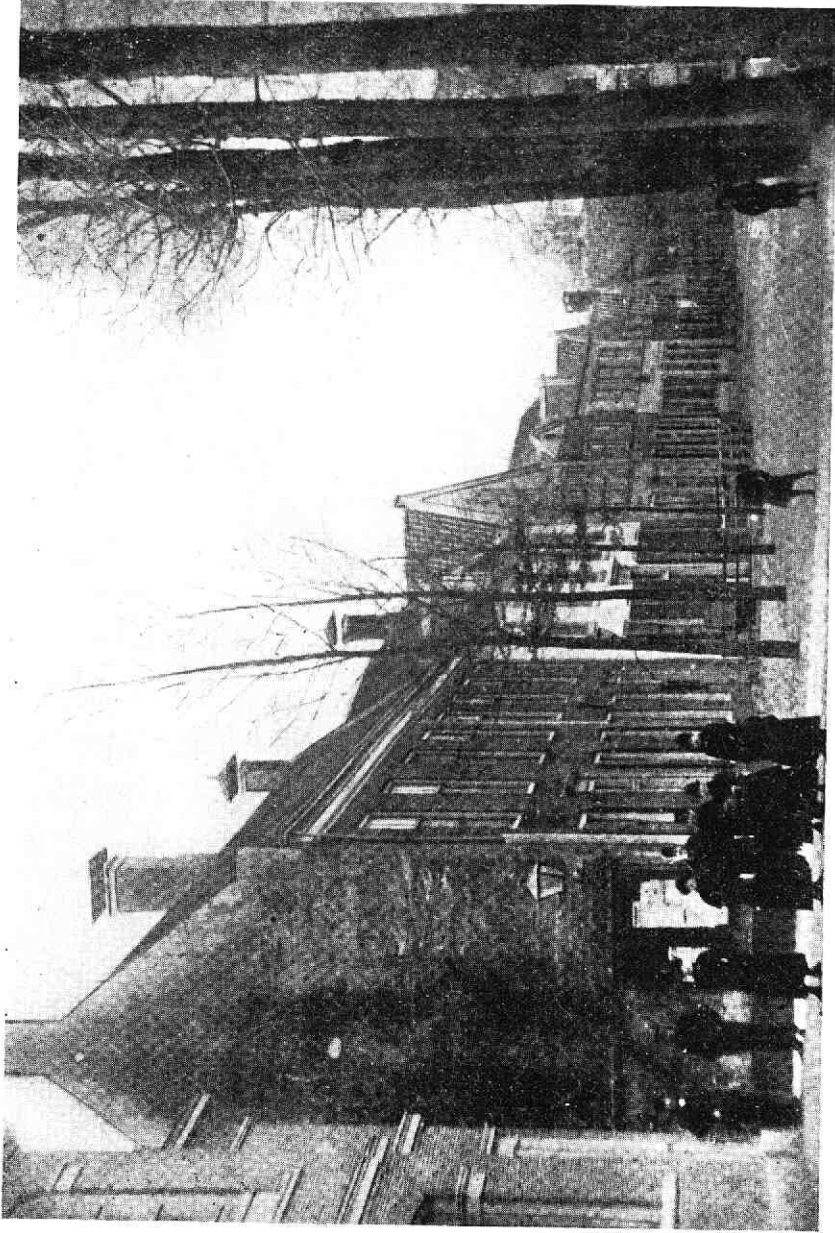
Bredstraat in 1795

(Rijksmuseum Amsterdam)

De Breedstraat te Maarssen vroeger en nu.

De Maarssense Kaatsbaan had vroeger naamgenoten in meerdere plaatsen van ons land, o.a. Amsterdam, Leiden, Den Haag, Harderwijk, enz., doch met de Breedstraat was dit nog in veel grotere mate het geval. Of de Breedstraat ook zoo oud was als de Kaatsbaan, of ze inderdaad wel zoo „breed” was, als elders de Brêe of Bredeweg, mogen anderen onderzoeken. Dat we hier aan de Breedstraat enkele regels wijden, ligt aan zijn vernieuwd uiterlijk in den laatsten tijd. De Breedstraat heeft haar geschiedenis, en dit kan er dadelijk bijgezegd worden, de Breedstraat vormt met de Kaatsbaan nog steeds het hart van het z.g. „schoonste dorp aan de Vecht”.

De Breedstraat heeft hare „ups and downs” gekend, is meermalen van rooi- en gevellijn, met verwisseling van straatbeeld door beplanting veranderd. Daarvan weten oudere inwoners te vertellen over de Breedstraat voor een driekwart eeuw geleden; daarvan zijn ook nog summiere beschrijvingen, en dan last not least zijn er de bewaarde afbeeldingen uit vroegeren tijd. Wat het eigenlijke verleden betreft, weet het Gemeente-archief hier maar weinig licht te verschaffen. Wij kunnen wel om de bewoners te kennen het oude bevolkingsregister raadplegen, maar dan zijn wij al weer over het midden der 19e eeuw. In de plaatsbeschrijvingen van v. d. Monde (1842), v. d. Aa (1844), Craandijk e.a., vindt men geen vermelding van straatnamen. Hoe het uiterlijk aspect van de Breedstraat op het eind der 18e eeuw zich voordeed, zien wij het best op bewaarde afbeeldingen. Schilderijen of gravures bieden ons die gedeelten, welke thans

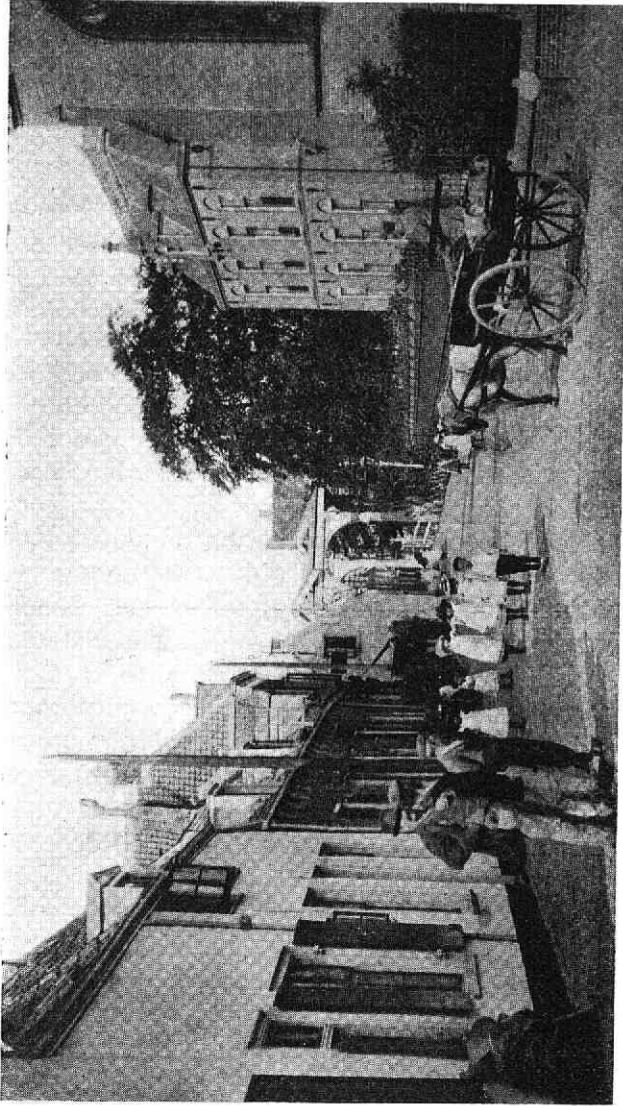

De Bredstraat tegen 1900

verdwenen zijn. In 1795 schildert Adriaan de Lelie met Egbert van Drielst de Breedstraat te Maarssen, het tafereel, waar Generaal Daendels afscheid neemt van C. R. T. Krayenhoff, die naar Amsterdam wordt afgezonden om daar een omwenteling in het Stadsbestuur te bewerkstelligen. Dit paneel op eikenhout is afkomstig van de familie Nagel. De officier van de staf, Jan Nagel Jr, is dan ook met de andere personen afgebeeld. Wij zien hier de Breedstraat in de richting Bolensteynse Straat, waarvan wij de daken- en gevelpartijen op den achtergrond zien. Een eeuw daarvóór lag aan de Breedstraat nog een buitenplaats, met fraaie koepel aan de Vecht genaamd *Hogesant*. Het was in 1652 al eigendom van de Portugees-Israëlitische gemeente, en het huis werd ook gedeeltelijk voor Synagoge gebruikt. De thee-koepel aan de Vechtzijde is voor enkele tientallen jaren pas afgebroken. In 1701 kreeg Hogesant een nieuwe eigenaar, en een nieuwe naam: Vegtevoort. Datzelfde Vegtevoort bleef synagoge meer dan 60 jaren lang en is later een jongeheerenkostschool geworden en normaalschool. Het lag dus ongeveer op de hoogte, waar thans een garage en de lunchroom Broere is gevestigd. Aan de overzijde lag de buitenplaats Klein-Vegtevoort; daarheen werd omstreeks 1769 de synagoge verplaatst, die sinds 1718 op het buiten Vegtevoort had dienst gedaan.

Wij zien verder aan deze zijde de jongedameskostschool, thans kapsalon Agterberg, de onderwijzerswoning, het latere gemeentehuis, waar de benedenverdieping was ingericht voor openbare school der Gemeente. Men kan zich thans niet voorstellen, dat de Breedstraat in 1900 nog zulk een dorpsche allure had, met boomen aan weerszijden, en nog deels met hekwerk afgesloten huizen. De gevellijn dateert uit de 19e eeuw, slechts één puntgevel was er nog aan deze zijde, zooals de afbeelding laat zien.

Aan de Oostzijde lag het park van het huis Termeer, met toegangspoort naar de buitenplaats, die in 1903 werd verkaveld tot bouwterrein, en toen werd de poort afgebroken. Een fraaie afbeelding van deze zijde werd ons geboden in het Jaarboekje van Niftarlake 1927. Daarop zien wij „Nieuw Vegtevoort” of „Hoogesant” en de voormalige Portugeesche Synagoge, Klein Vegtevoort, thans school. De oudste Joodsche bidplaats (Nevé Salom) van het Sticht, lag dus als „Sant of Hoogesant”, als „Vechtevoort” en „Nieuw Vechtevoort” aan de Breedstraat.

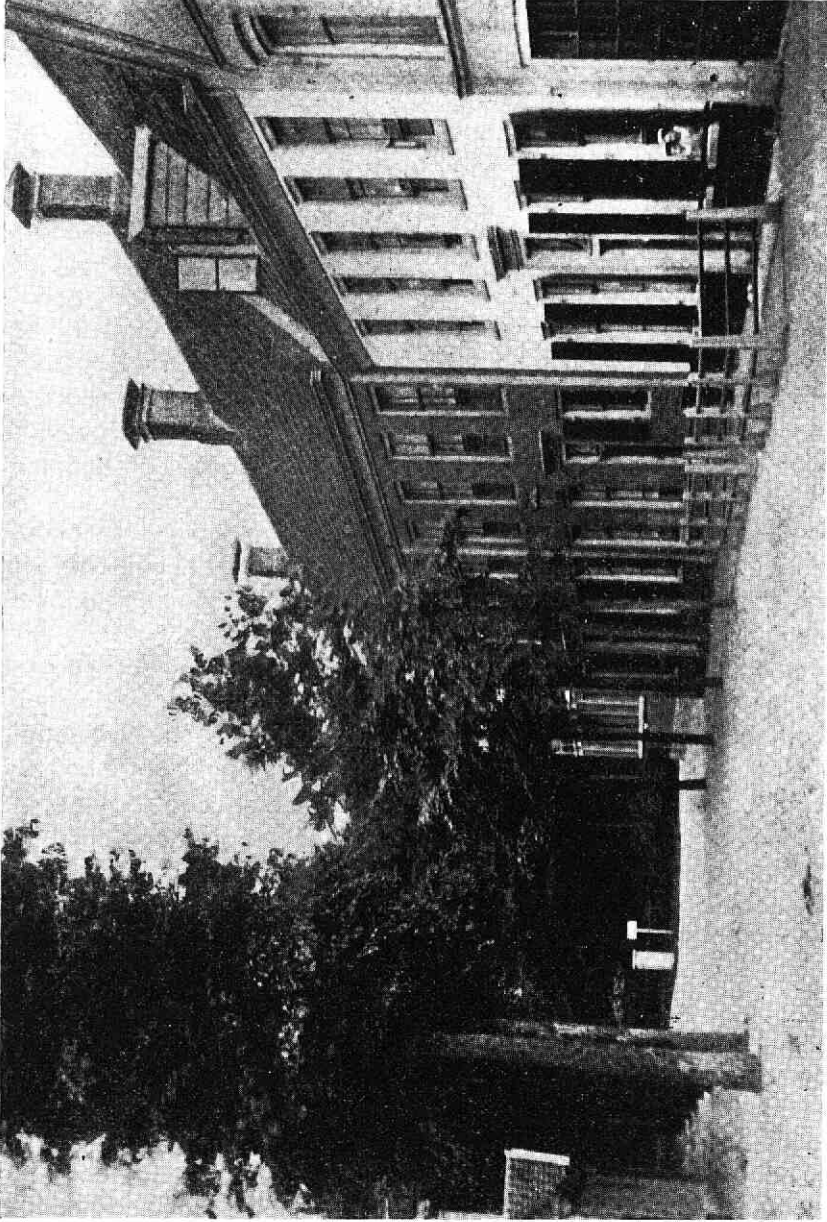

De Breedstraat tegen 1905

De afgebroken koepel aan de Vechtzijde, uit het einde der 18e eeuw staat ook in Jaarboekje 1927 afgebeeld. Het klimop woekert er welig ter zijde van de ramen. In zijn uiterlijke verschijning kwam hij, behalve de bedaking overeen met de zeshoekige tuinkoepel in klassicistische stijl op de Noordhoek van het landgoed Vechtoever, hij werd door Dr Van Luttervelt beschreven in zijn „Buitenplaatsen aan de Vecht” (blz. 223). „Ook hier langgerekte groote boogvormige ramen, en zuiltjes als stutten onder het overstekende dak.” „Niemand minder dan Willem van Leusden,” zoo schreef Dr Jac. Zwarts, „heeft de tragiek van vervallen grootheid in het stoere koper vastgegrift en aldus de melancholieke schoonheid van deze verwilderde, verlaten, ouden hof tot een werk van ontroerende schoonheid herschapen. Woest groeide er het oude hout, wild slingerden zich de takken en bladeren tegen de oude vervallen koepel aan het water, somber en weemoedig tegen den lichtenden achtergrond van het oude dorp.”

Aan de Oostzijde zag men vroeger de toegangsweg met hek naar het huis Termeer, dat in 1903 werd verkaveld tot een bouwterrein, dat thans de buurt „Op Termeer” omvat met meerdere woningblokken en villa's.

Verder vinden wij aan de Breedstraat nabij de Vechtbrug de brouwerij *Slijkenborg*, later genoemd de Eenhoorn. De kopergravure met enkele klapbrug en brouwerij door H. Schouten, geeft ons een „gezicht op het dorp Maarssen”. Later werd de brouwerij ingericht tot logement de Eenhoorn, dat door de Utrechtse Studentenwereld groote vermaardheid kreeg, totdat dit groote gebouw „met fraaien tuin en aardige zitjes aan de rivier” (Craandijk) in 1885 plaats maakte voor den bouw van R.K. kerk en pastorie. Een afbeelding van het voormalige hotel staat afgebeeld in het Jaarboekje van 1941. Door de opgaande dakenpartij, de monumentale toren kreeg de Breedstraat aan die zijde, waar toen nog langs een gedeelte een sloot liep, zijn voornaam aspect, dat niet weinig werd verhoogd door de met klimop begroeide muren. Wijlen Mgr Dr Ariens had dit in Engeland bij meerdere torens en dorpskerken gezien, en dat deed hem besluiten ook hier deze schilderachtige begroeiing met klimop toe te passen. Inderdaad, klimop geeft aan het gebouw iets eerbiedwaardigs en pittoresk, dat vreemdelingen in Maarssen aanstonds treft. Op het gebouw zelf heeft deze beplanting,

Bredstraat nog aan weerszijden beplant

mits tot de gootlijsten beperkt, geen schadelijken invloed, zooals reeds jaren lang door architecten en oudheidkundigen op monumentendagen, ook in het buitenland, werd geconstateerd.

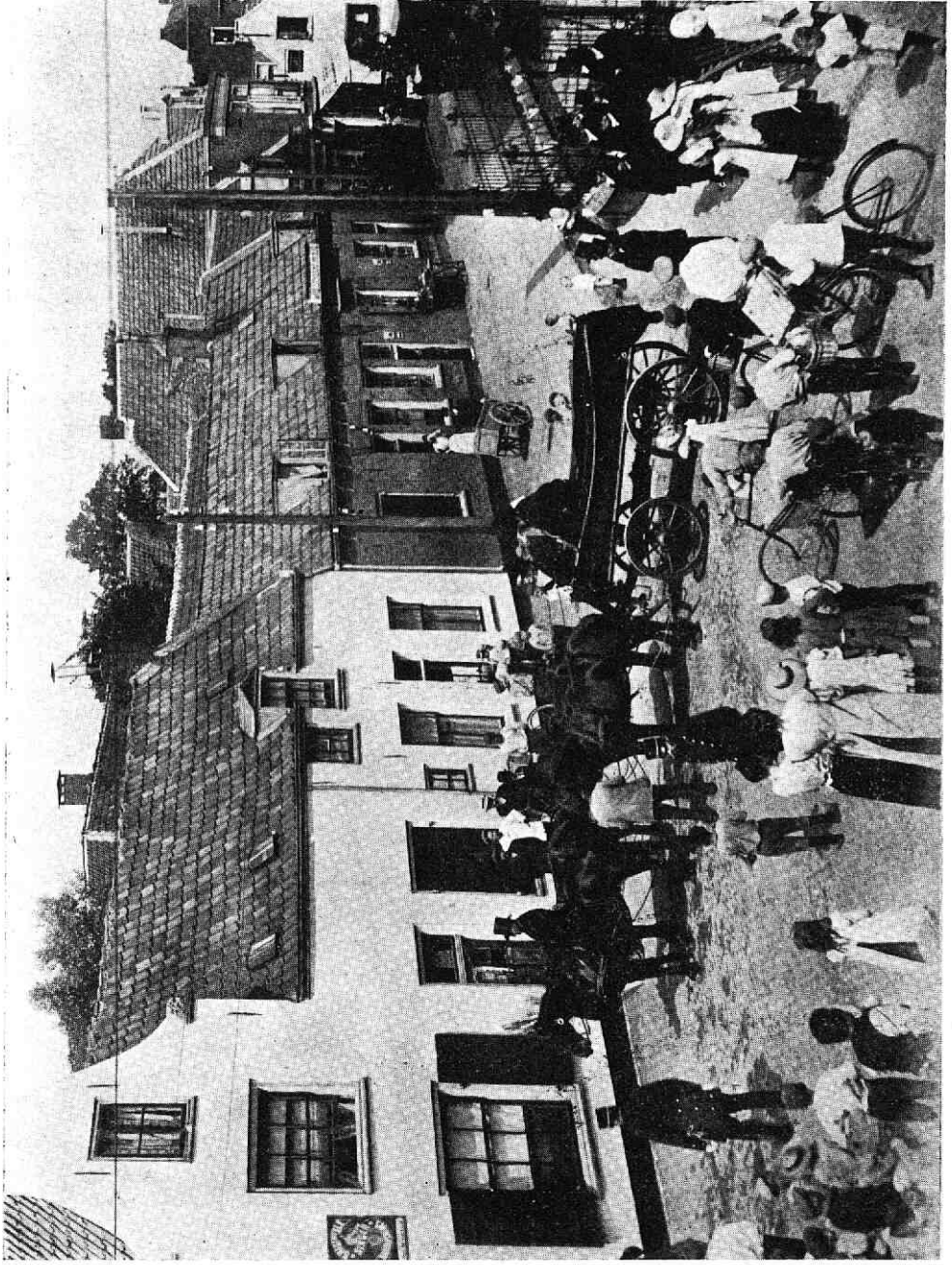
Het logement-terrein sloot aan bij Vegtevoort; het huis werd aanvankelijk tot pastorie ingericht, de sloot gedempt, twee boomen naast den toren geveld. De stal van het logement bleef stalling en werd gedeeltelijk voor „kerkekamer” ingericht ten gebruike van Kerk- en Armbestuur. In onzen tijd werd het weer omgebouwd tot „Ariënhuis”. De tegenwoordige pastorie werd in 1893 gebouwd.

Aan de overzijde lag het „Heerenlogement”. Tot wering van drankmisbruik in dien tijd zocht Mgr Ariëns in 1912 naar een pand om naar Enschede's voorbeeld daarin een volkskoffiehuis op te richten door de vereeniging „Concordia”. Dit was het huis van Mej. Wed. Verwoerd. In 1919 werd door de vereeniging „Concordia” het Heerenlogement aangekocht. Aan die zijde der straat is veel veranderd. Nieuw opgetrokken huizen staan op de oude plaats van Mej. Broekman, café B. Verkroost, de zaak van de Mik, Willem van Rossum-Van Kooten, tot aan het hoekhuis van de Bolensteynse Straat, het voormalige café van Willem van Breukelen.

Nog sterker is de verandering aan de Westzijde der Breedstraat, waar in den laatsten tijd weer vernieuwde zakenpanden zijn gevestigd. Toen zag het daar heel anders uit. Naast het koffiehuis van Klarenbeek, thans Okkerman en de winkel van De Koning, was de firma Heek gevestigd, thans boekhandel Goetheer, waarbij de timmeraffaire van Dolman (thans firma Reith) en dan de *Waag van Maarssen* zich aansloot. (De Waag van Maarsseveen lag op het einde der Kaatsbaan). Het postkantoor verhuisde later naar de Raadhuisstraat, waar het nu nog is gevestigd.

Nu de poort van Termeer verdwenen is, heeft de straat door de besloten ligging met huizen aan alle zijden door haar breedte vooral, meer iets van een langwerpige pleintje of marktterrein gekregen. De kermis en andere feestelijkheden worden daar gevierd. Misschien heeft zich hier het Jaarmarkt-tafereel of de Boerekermis van Rotgans afgespeeld, die ook te Maarssen een Kaatsbaan en dorpsbrug vermeldt.

In 't laatste jaar is de Breedstraat weer met een stukje vernieuwd; er zijn winkelpanden verrezen in de statig-strakke

Noordeinde Bredstraat ± 1910

en deftige burgerlijke gevelbouw. Eén winkelpui werd omgetoverd in een vitrine-eiland, welke in de stad geen slecht figuur zou maken, zeker niet bij het avondlicht der etalage-ruimten. Een dubbel woonhuis tot winkelpand maken door het aanbrengen van breede venstervlakken zonder het gevelfront te beledigen, is geen kleinigheid! Zeker niet gemakkelijk. Het aanbrengen van de groote gapende etalagevensters vereischt overweging en smaak om de oorspronkelijke opstand met zijn verzorgd ambachtelijk metselwerk (één cents dikke staande voegen) niet te onthuisen en van een deftige voorgevel een rammelend winkelperceel te maken. Het warenhuis van Reith was als winkelhuis met pui geprojecteerd, dat gaf een architectonisch voordeel bij deze groot stedse vernieuwing. Het daarnaast gelegen perceel, verbouwd tot kappersaffaire, heeft men, wat gevelopstand betreft, gelukkig gered, vooral door de ontleistering en het aanbrengen van zwaarder kozijnhout, al heeft de verdeling van het sterk sprekende bovenlicht het geheel niet rustiger gemaakt. Maar wat voor het snelverkeer zoo dikwijls moet gelden bij wegen en straten, mag in onze tijd van zakelijke en economische voorwaarden dus ook meespreken. Het laat zich immers aanzien, dat evenals vroeger in de stad de gesloten woonhuizen in de straat door winkelpanden en puien met houtbewerkt of in gepolijst natuursteen afgedekt zijn vervangen, ook hier de tijd ingrijpende veranderingen zal eischen. 't Voornaamste blijft steeds, dat welstand en aanzien niet te lijden krijgen door al die moderne „zakelijkheid”. Caveant Consules!

Niet lang geleden werd geschreven over Maarssen: „Het aspect van het dorp is er, wat het centrum betreft, in den loop der jaren niet mooier op geworden.” Toen er zooveel stadsche huizen in Maarssen werden opgemerkt, heeft voor meer dan een halve eeuw geleden schrijver Craandijk gezegd: „'t Is daarmee waarlijk niet gezegd, dat Maarssen een mislukt dorp zou zijn, omdat het wat steedsch in zijn voorkomen is!”

Moge bij alle verandering door den tijd welvaart, vooruitgang en bloei van „het schoonste dorp aan de Vecht” in zulke banen geleid worden, dat ook bij nieuw- of verbouw zijn oude naam en roem bewaard blijve.

A. E. RIENTJES

Abcoude en omgeving.

In ons Jaarboekje, tijdschriften, dag- en weekbladen verschenen artikelen over Abcoude. In het navolgende is het mijne bedoeling een kort overzicht te geven hoe het ontstaan is, wat er gewijzigd en veranderd is en wat gebleven is.

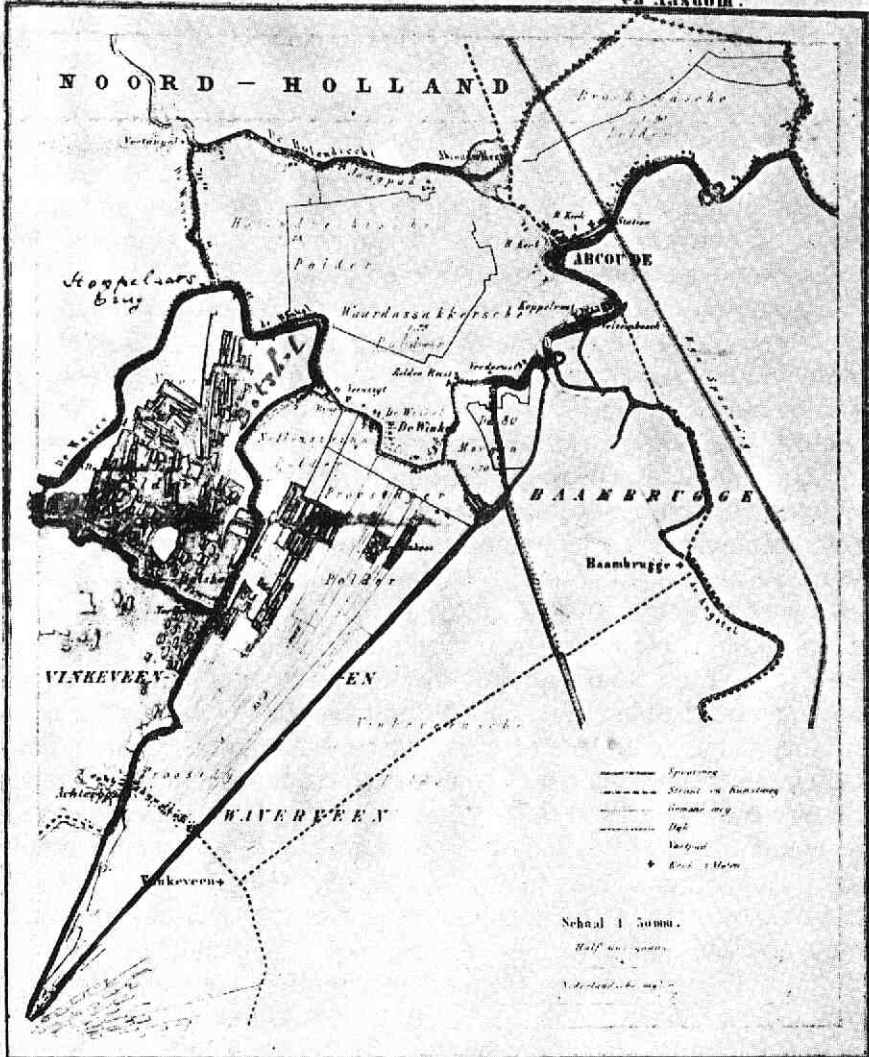
Abecenwalde, d.i. het woud van Abbeke (verkleinwoord van Abbe, een Friesche naam), is bekend door eene oorkonde van 1085, waarin de Bisschop van Utrecht aan het Kapittel van St Jan de eene helft van het veen in Midreth (Mijdrecht) schenkt, waarvan de andere helft zal behooren aan de bewoners van Abecenwalde. Abcoude ¹⁾ is blijkbaar de naam van een bosch, Mijdrecht schijnt door de uitgang „drecht” met de eerste lettergreep een water aan te duiden ²⁾. Op de open plekken in dit bosch zullen de allereerste bewoners hunne hutten gebouwd hebben en toen een Heer van Zuijlen in \pm 1250 zijn slot bouwde, zullen zij zich ter wille van hunne veiligheid wel in de nabijheid ervan zijn gaan vestigen en kozen zij ter bescherming tegen hooge waterstanden het hoogst gelegen deel van den omtrek uit, dat gelegen is op het punt waar de Angstel zich in twee takken, het Gein en de Holendrecht, verdeelt. Op deze hooge plaats werd in \pm 1450 de nog bestaande kerk gebouwd. De weg die vanaf die kerk door het dorp loopt, draagt van oudsher de naam Hoogstraat. Het is niet zeker of Gijsbert van Abcoude, die in verschillende charters genoemd wordt of zijn zoon Sweder van Abcoude, de bouwer is van het slot. Vast staat echter, dat hij daartoe eveneens een bij uitstek gunstig gelegen plaats uitkoos, n.l. het punt, waar de Angstel twee kleine takken afgeeft die zich te samen weer vereenigen en dan als het riviertje de Winkel verder zijn weg vervolgt. Daardoor ontstond een stuk

¹⁾ Dr K. Heringa, Bijdrage tot de Geschiedenis van het Nederstigt.

²⁾ Waarschijnlijk de Mye, een watertje dat bij Bodegraven in de Rijn loopt.

PROVINCIE UTRECHT

GEMEENTE ARCOUDE PROOSTDIJ
en Aardom.

1757

1757 Bandoers 1775 bouwvers

Uitgave van Hooghe Nieuwjaar te Leeuwarden

land, rondom door water omgeven, waarop het slot gebouwd is, welk land tot heden nog de naam draagt van „het slotsland”. Een der takken is in later eeuwen afgedamd en door plantengroei en veenvorming langzamerhand verland. De oude bedding teekent zich echter nog zeer duidelijk af. Rondom de kerk heeft zich de kom van het dorp gevormd, zooals wij die nog kennen uit oude afbeeldingen. De allereerste bewoners hielden zich bezig met de ontginning van de grond en voorzagen door akkerbouw blijkens de heffing van korentienden en veeteelt in hun onderhoud.

Zoo leefden zij eeuwenlang voort en zal het dorp en omgeving een zeer eenvoudig aanzien gehad hebben, totdat in \pm 1650 rijk geworden Amsterdamsche kooplieden hun oog lieten vallen op de boorden van de Amstel, Holendrecht, Angstel, Gein en Vecht en aldaar hunne lusthoven begonnen te bouwen, waardoor de geheele omgeving een geheel ander aspect verkreeg. Een gordel van buitenplaatsen, de één nog fraaier dan de ander, slingerde zich rondom Abcoude ¹⁾. Minder bekend is, dat zelfs langs de kade der Waver vanaf de Voetangel naar de Stoppelaarsbrug eenige buitenplaatsen stonden, hetgeen blijkt uit een bericht van veiling in de Utrechtsche Courant van 30 Dec. 1829 der Hofstede Stictrust met de Heerenhuizinge, huismanswoning, tuinmanswoning en verdere gebouwen, moestuinen, boomgaarden en slingerbosschen, schuithuis en steiger. Verder langs die zelfde kade, volgens oude kaarten de hofstede Scholtenbrug, nabij de Stoppelaarsbrug de hofstede van den Heer van het Kapittel van St Pieter te Utrecht, verder langs de Winkel de hofstede „Nellesteijn” en nabij Abcoude „de Koppel” ook Koppelrust genoemd, in Abcoude „Blomswaardt” genoemd naar de bewoner J. W. van Blomswaardt en „Binnenrust”. Aan de Angstel, even door Abcoude de hofstede Elsenbosch op de gemeentekaart van Kuijper abusievelijk Velzenbosch genoemd en de hofstede Popta, genoemd naar de echtgenote van Jacobus van Strijen, secretaris der stad Amsterdam, Henriëtte Popta ²⁾.

Doch ook hierin zou weer verandering komen en werd de

¹⁾ A. Rademaker, De vermaarde rivier de Amstel; J. G. Th. Grevenstuk, Jaarboekje Niftarlake 1930; Van Goelst Meyer, Jaarboekje Niftarlake 1931.

²⁾ Notarieele protocollen, Notaris van Veen. Rijks Archief Utrecht.

één na de andere hofstede gesloopt, zoodat er om Abcoude geen enkele meer is overgebleven, behalve Binnenrust, waarvan het huis nog over is maar het grootste gedeelte der plaats bebouwd is geworden en in Baambrugge nog een paar hebben stand gehouden. Was de kern van het dorp de laatste halve eeuw stationnair gebleven, ook hierin komt wijziging, nu tengevolge huizen nood en toename der bevolking bouwspeculanten hun oog op Abcoude hebben laten vallen en zal het dorp, evenals dit met Ouderkerk en Duivendrecht het geval is, binnen afzienbaren tijd eene kleine voorstad van Amsterdam worden en zal het plaatsje, zooals ouderen het gekend hebben, zijn oude aanzien en zijn landelijke rust verloren hebben.

Ook het grondgebied der gemeente heeft ingrijpende wijzigingen ondergaan. Tengevolge ene provinciale grenswijziging ging bij de Wet van 14 Mei 1819 Botshol, Ruige, Wilnis, Waveren en Waverveen, dat provinciaal tot Noord-Holland behoorde, over tot de provincie Utrecht. Oorspronkelijk was het Utrechts gebied, in later tijd wisten de Heeren van Amstel dit gedeelte tegen de rivier de Waver in hun macht te krijgen, dat nu als een wig in Utrechts gebied doordrong, welk stuk met andere goederen van de Heeren van Amstel aan de Graven van Holland overging. Het zou nog vijf eeuwen duren vóór dit gebied weer bij het Sticht kwam. Daarna had bij de Wet van 19 Juli 1881 eene gemeentelijke grenswijziging plaats en werd de punt der gemeente Abcoude Proostdij ¹⁾, die tot in Vinkeveen doordrong, gevoegd bij Vinkeveen, terwijl Botshol bij Abcoude kwam. Doch ook hierbij zou het niet blijven en stelden de Prov. Staten van Utrecht op aandrang van Z.M. den Koning pogingen in het werk om een plan te ontwerpen tot vereeniging der beide gemeenten Abcoude Baambrugge en Abcoude Proostdij en vroegen daartoe in 1846 aan den Ambachtsheer de gevoelens omtrent de vereeniging zijner heerlijkheid ²⁾. Deze pogingen zijn evenals die der vereeniging Abcoudes Belang, niet geslaagd.

Bij beschikking van den Secretaris-Generaal van het Departement van Binnenlandsche Zaken van 23 April 1941 zijn de twee gemeenten tot eene gemeente onder den naam Abcoude vereenigd. Het wapen der Heeren van Abcoude met de 3 zuilen was tot voor de vereeniging ook het gemeentewapen van Ab-

¹⁾ Zie de kaart van Abcoude, Proostdij en Aasdom.

²⁾ Archief der Heerlijkheid. Rijks Archief te Utrecht.

coude B., doch gedekt door een kroon; dat van Abcoude Proostdij was een schild van azuur met 2 schuin gekruiste sleutels. Op 8 Oct. 1948 heeft de Hooge Raad van Adel aan de gemeente Abcoude het volgende wapen verleend: I. in azuur twee schuin gekruiste zilveren sleutels; II. in keel drie zilveren zuilen geplaatst 2 en 1. Het schild gedekt door een gouden kroon van 3 bladen en 2 paarlen.

Van al het oude is niets meer over, het kasteel is weg, ook het fraaie ijzeren hek voor het Marktveld. Alleen een paar oude huizen, die op de monumentenlijst zijn geplaatst en de kerk houden nog stand. De 3 groote koperen kroonen die er vroeger in hingen, zijn helaas verkocht en sieren misschien thans een groote zaal van een millionnair in Amerika. Het heeft aan een zijden draad gehangen of het buitengewoon fraaie koorhek en preekstoel waren denzelfden weg op gegaan, doch men kon het destijds over den prijs niet eens worden. De Kerkvoogdij heeft toen met goed gevolg pogingen in het werk gesteld om het te doen restaureeren. Met behulp van eene subsidie der regeering en onder rijkstoezicht is de oude verflaag verwijderd, waardoor het fraaie eikenhout te voorschijn kwam en werd het beeldhouwwerk voorzooverre dit geschonden was, hersteld, zoodat het zich nu weer bevindt in de oude staat, zooals de kunstenaar dit indertijd gemaakt heeft. De groote klok, tijdens de bezetting geroofd, is wonder boven wonder teruggevonden en hangt nu weder op hare oude plaats en roept er als weleer de levenden en overluidt er de dooden ¹⁾).

De Abcouder paardenmarkt ²⁾, die tot den huidigen dag is blijven bestaan met de zoeven genoemde drie gebouwen, zijn de eenigste getuigen van lang vervlogen tijden. Slaan wij een blik terug vanaf de stichting van het slot tot heden, dan kunnen wij vier tijdperken onderscheiden, ieder met zijn eigen cachet. Het eerste, toen de machtige Heeren van Abcoude met hunne gezinnen en het talrijke personeel het Kasteel bewoonden en er met hunne familieleden en vrienden feesten vierden, of hoe zij met andere ridders uit de omgeving met hunne edelvrouwen, pages en valkeniers ter reigerjacht togen in de omgeving van

1) Het opschrift dezer klok luidt: Sante Cosmas et Damianus is min naem. Min Ghelut is voer God bequaem den levenden roep icr den doden overluid icr. Jan Tolhuis van Utrecht me fecit A.D. 1537.

2) Jaarboekje 1946.

Abcoude, dan kunnen wij ons voorstellen welk een drukte en vertier dit gaf en hoe de eenvoudige dorpsbewoners dit met bewondering aanschouwd zullen hebben, doch dan kunnen wij ons ook voorstellen, welk een groote bron van inkomsten de hofhouding, vooral van den schatrijken Heer Jacob van Gaesbeek voor de neringdoenden en ambachtslieden was en hoe, toen na de dood van Jacob van Gaesbeek in 1459 het slot in verval begon te geraken en er van de vroegere pracht, drukte en vertier niets meer overbleef, dit een groote achteruitgang voor het dorp beteekende.

Met het 2e tijdperk van \pm 1460—1650 brak er een tijd van betrekkelijke rust aan, doch het 3e tijdperk van \pm 1650 tot de 2e helft der 19e eeuw bracht weer opleving, toen de rijke kooplieden en patriciërs uit Amsterdam hunne lusthoven aan de boorden van Angstel, Holendrecht en 't Gein bouwden en bewoonden, waarop toen ook weer, nadat de eene hofstede na de andere gesloopt werd een tijdperk van rust aanbrak. Het vierde tijdperk is nu aangebroken en worden er volgens een van te voren vastgesteld en van hoogerhand goedgekeurd uitbreidingsplan nieuwe wegen en straten aangelegd, waaraan reeds talrijke woningen zijn of worden gebouwd en zal deze uitbreiding, naar wij verwachten, weer een bron van welvaart voor de dorpingen met zich brengen.

Aangezien er vroeger geen volkstellingen werden gehouden, bestaan er omtrent het verloop der bevolking slechts enkele betrouwbare gegevens. Een in 1633 verhoogde belasting op het gemaal ¹⁾ in de steden en het invoeren van het hoofdgeld ten platte lande, maakte een opzettelijke telling noodig. Het aantal inwoners bedroeg toen in Abcoude statengerecht 893 menschen, Abcoude Aasdom 185 menschen, Abcoude Proostdij 337 menschen. Bij de onderhandelingen over de naasting der Ned. Herv. Kerk in 1798 werden opgegeven voor Abcoude Baambrugge, zoover het in het dorp ligt, 147 Roomsch, 137 Geref., 4 Luth., 1 Remonstr.; voor Abcoude Proostdij met Stoppelaarsbrug 548 Roomsch, 283 Geref., 19 Luth., totaal 695 Roomsch, 420 Geref., 23 Luth., 1 Remonstr. Het dorp Baambrugge 382 Roomsch, 459 Geref., totaal 1077 Roomsch, 879 Geref., 43 Luth., 1 Remonstr. De onderhandelingen betreffen niet het aantal inwoners, doch

¹⁾ Tijdschrift v. d. Geschiedenis van Utrecht, Jaarg. 1847.

slechts het aantal lidmaten en bedenke hierbij, dat men bij de Katholieken reeds op jeugdigen leeftijd lidmaat wordt. Aan gezien deze laatste de meerderheid hadden, zouden deze volgens de voorwaarden der staatsregeling recht hebben gehad het Kerkgebouw te naasten. Bij de verdere onderhandelingen is men tot een vergelijk gekomen en is de kerk eigendom der Ned. Herv. Kerk gebleven. In het jaar 1887 verbouwden de Katholieken hunne oude kerk tot pastorie en stichtte er naast de tegenwoordige.

Volgens de gemeente-atlas van Kuyper waren deze getallen in 1867 Abcoude Proostdij 1225 inwoners, voor Abcoude Baambrugge 1400 inwoners. Uit de gegevens omtrent de besturen van het gewest Utrecht waren ze voor Abcoude Baambrugge 1425, Abcoude Proostdij 1697 en op 1 Januari 1950 bedroeg het zielen-aantal van Abcoude 3615.

BOTSHOL

Onbekend maakt onbemind, en zoo was het ook met Botshol, bijna niemand kende het. Doch het kan verkeeren en er is in den laatsten tijd, nu er eenerzijds pogingen in het werk zijn gesteld voor droogmaking en zandzuiging en anderzijds om het als natuurmonument te behouden, veel over geschreven, zoowel in het plaatselijk weekblad als in de groote dagbladen. Langen tijd geleden was Botshol ¹⁾ veel uitgestrekter en is het grootste gedeelte er van uitgeveend en daardoor tot een groote waterplas geworden, die in 1873 drooggemaakt is en opgegaan in het waterschap Groot-Mijdrecht. Het kleinste gedeelte, het tegenwoordige Botshol, is eerst veel later uitgeveend, waartoe in het jaar 1777 werd besloten. De spraakmakende gemeente noemde het steeds „Boksol”, zooals de afbeelding naar het origineel afkomstig uit een plezierjacht in het Scheepvaartmuseum te Amsterdam aanwezig, ook aangeeft. De foto werd mij door den Directeur van het museum toegezonden met de vraag of ik soms inlichtingen kon geven omtrent de beteekenis van de daarop voorkomende letters, een puzzle waarop ik tevergeefs mijne krachten heb beproefd. Het werd ook zoo genoemd in de ordonantie ²⁾ die in 1613 vastgesteld werd door de stad Amsterdam omtrent het brugloon bij het passeeren van de groote brug te

¹⁾ Zie kaart Bernd. du Roy.

²⁾ Oud Archief Amsterdam. Afd. Ambachtsheerlijkheid, Ouder-Amstel.

Ouderkerk: „IJder huijsgezin in den rondenhoep ¹⁾, de Waver „ende Bocxhol zal jaarlycx betalen een bijl ²⁾ hennep ende die „huijsgezinnen die geen hennep telen sullen geven gelt in plaetse „van hennep.”

Oorspronkelijk waren Botshol, Waveren en Ruige Wilnis drie afzonderlijke heerlijkheden die naast elkaar geleden waren ieder met een afzonderlijk wapen ³⁾. Het wapen van Botshol bestaat uit een goud veld met twee roode balken waarop 5 witte schuine ruiten, 3 boven, 2 onder.

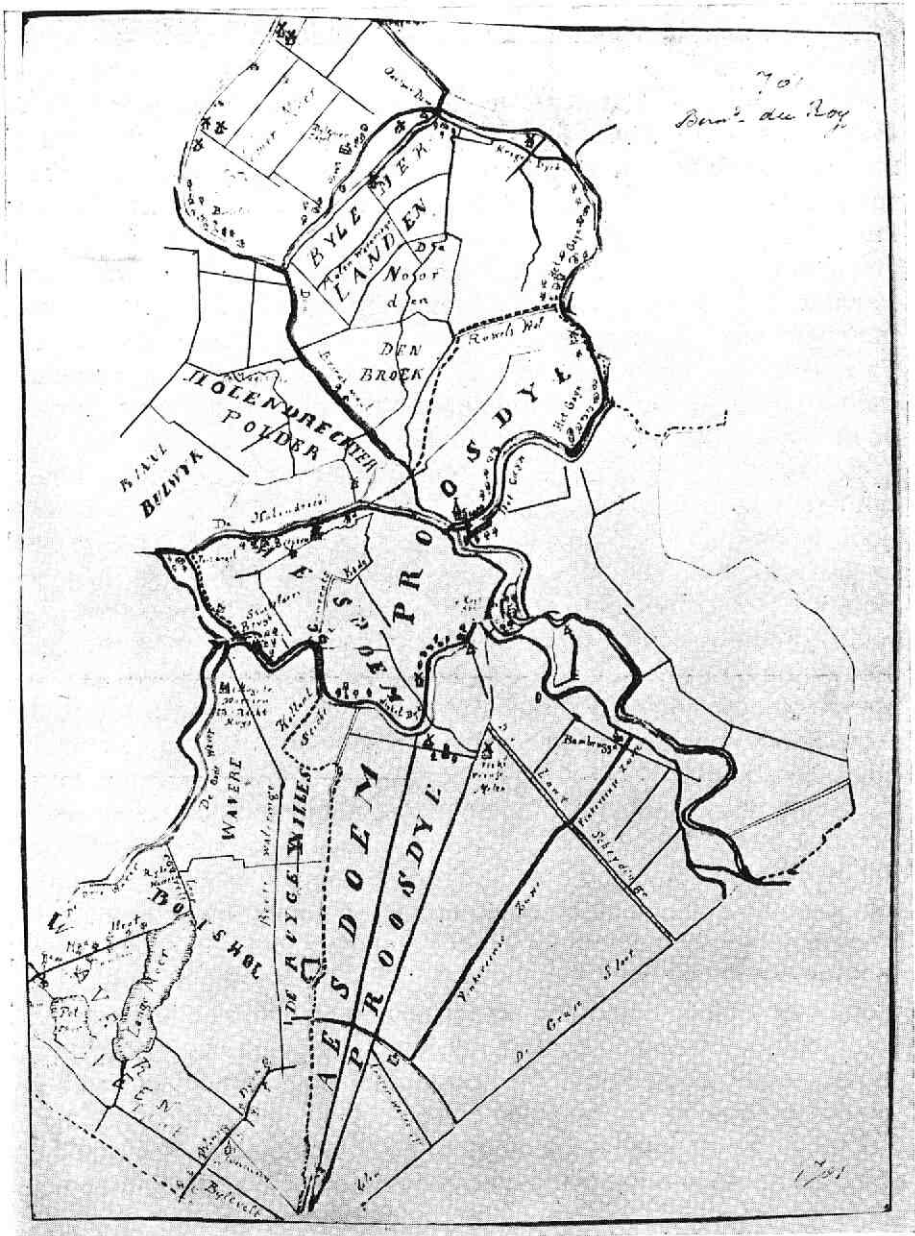
Toen na de dood van Mr Anthony Oetgens van Waveren diens moeder bij legaat in het bezit der heerlijkheid was gekomen, verkrijgt na haar overlijden haar tweede man, Paulus Abraham van Gillis, bij legaat het vruchtgebruik der drie heerlijkheden en koopt hij op 25 Juli 1766 er een vierde heerlijkheid „Waverveen” bij en zijn deze in één hand gekomen.

Al zeer vroeg zijn de eerstgenoemde drie afzonderlijke heerlijkheden in één hand gekomen, want op 21 Nov. 1628 wordt door Heeren Decaan en Capittulieren der Kerke van St Marie te Utrecht de vrije heerlijkheden Waveren, Ruyge Wilnis en Botshol met alle hare dependentiën en alle hare Kercken gerechtigheden ende daartoe de thijnsen, thienden zoo groot als smal mitsgaders de vogelarie, swanendrift etc. voor *f* 5000,— opgedragen aan Anthonius Oetgens out-Burgemeester der stede Amsterdam, welke zich nadien Oetgens van Waveren noemde. Deze heerlijkheden zijn door vererving lang in de zelfde familie gebleven. De laatste eigenaar schijnt daarmede niet gelukkig geweest te zijn, want bij acte van 15 Nov. 1828 voor Notaris van Schermbeek te Utrecht verleden worden de heerlijkheden uit zijn desolaten boedel verkocht aan Theodorus Hendrikus Abels wonende te Amsterdam, en later op de Ridderhofstad Bolesteijn te Maarsen voor *f* 2010,—. Op 12 Juli 1851 verkocht deze ze weer aan Pieter Anthonie Oetgens van Waveren die daardoor weer in het vroegere familiebezit komt, dat echter niet lang zou duren, want op 28 Mei 1896 lieten zijne erfgenamen het te Mijndrecht publiek verkoopen. De Heer A. Volker werd kooper voor *f* 6000,— wiens weduwe thands nog de bezitster is. Van de talrijke rechten die vroeger daaraan verbonden waren, is niet veel

¹⁾ De ronde hoeper polder.

²⁾ Een bijl is waarschijnlijk een plaatselijke maat.

³⁾ Zie kaart Bernd. du Roy.

70
Plan de Roy

1701

meer overgebleven, het langst hield het vischrecht stand doch ook dit is thands vervallen, want schrijver dezès, die in water hem toebehoorend palingfuiken had uitgezet, werd door den Heer Volker een proces aangedaan wat genoemde heer verloor. Hierop werd het Waterschapsbestuur, die het vischwater voor zooverre eigendom van het Waterschap publiek verpachtte, een proces aangedaan dat eveneens ongunstig voor den heer Volker verliep, maar denkende drie maal is scheepsrecht deed nu de heer Volker een ander ingeland, die eveneens in zijn eigendom vischte, weder een proces aan, wat insgelijks door hem verloren werd. Zoo zien wij ook hier gebeuren wat indertijd ook met de Heerlijkheid Abcoude geschiedde dat van alle rechten, baten en inkomsten niets meer is overgebleven dan alleen de naam. Nu is Botshol nog een heerlijkheid maar in een anderen zin, het is een heerlijkheid waar flora en fauna het oog bekoren en de haastige mensch in de serene en prachtige natuur van Botshol tot rust komen kan.

STOPPELAARSBRUG, STOKKELAARSBRUG, STOCKEKEBRUG

In het placaatboek ¹⁾ van Utrecht wordt deze brug in 1593 Stoppelaarsbrug genoemd, evenzoo op zeer oude kaarten en in een acte van Antipas Tredee ²⁾, notaris te Abcoude van het jaar 1730. In deze acte legateert Joh. de La Croix, wonende op de buitenplaats Oldenhof nabij de Waverbrug of Voetangelbrug aan het schooltje aan de Stoppelaarsbrugge onder de geregte van Abcoude 40 jaren lang jaarlijks en ieder jaar eene som van tien gulden. Waarschijnlijk heeft hij kinderen gehad, zoo niet, dan deed hij deze schenking terwille van de bureu, aangezien door de slechte wegen des winters de scholen te Abcoude of te Ouderkerk moeilijk te bereiken waren. Deze school bestaat thans niet meer. In het denombrement ³⁾ van het leengoed Loenersloot van 1476 vinden wij onder de eigenaren van land te Ouderkerk die leenplichtig waren aan het Huis Loenersloot o.m. Hildegonda Frederic Symons dochter 1½ mergen lants gelegen tot Ouderkerk op geen(e) zijde van Stockekebrugge te verheergewaden met een jair renthen.

¹⁾ Placaatboeken van Utrecht, dl II, blz. 416.

²⁾ Notarieele protocollen, Rijks Archief Utrecht.

³⁾ Dr A. Johanna Maris. Nederl. Leeuw, Jan. 1949.

In de acten van verlei werd gewoonlijk zeer summier opgegeven welke leenpercelen in het verlei begrepen waren. Eene dergelijke opgave heette Denombrement ¹⁾. Volgens mij is de juiste naam Stoppelaarsbrug, omdat het zeer gewoon was aan een brug de naam van een persoon te geven en nu was de naam „de Stoppelaar” vroeger in Amsterdam een veel voorkomende geslachtsnaam en heeft deze brug veel te maken gehad met de stad Amsterdam. Zij was tot 1873 een vaste steenenbrug met een zeer hoog tongewelf. Die brug heeft heel wat pennen in beweging gebracht en veel inkt doen vloeien. In 1867 beklagt zich de burgemeester van Abcoude Proostdij bij de Staten van Noord-Holland over het slechte onderhoud en de gevaarlijke toestand van de brug ²⁾ en dat hij de stad Amsterdam, die voorheen steeds in het onderhoud voorzag, daarover geschreven had welke echter meent niet tot onderhoud verplicht te zijn. Hij grondt zijn meening: 1e op het feit dat Amsterdam in 1731 de Ambachtsheerlijkheid Ouderkerk van de Staten van Holland gekocht heeft, zoodat mogelijkerwijze de verkoopsvoorwaarden hieromtrent licht zouden kunnen geven; 2e dat Amsterdam vroegere herstellingen steeds uitvoerde en dit dus verplichting tot onderhoud waarschijnlijk maakt. Hierop antwoorden B. en W. van Amsterdam en dit antwoord is zeer belangrijk uit topografisch oogpunt „vroeger vóór het jaar 1626 waarin de weg „of zandpad over Ouderkerk naar Utrecht is aangelegd liep de „weg via Ouderkerk tot aan de Voetangelbrug en van daar „langs het riviertje de Waver, over de Stokkelaarsbrug naar „Abcoude. Het blijkt niet wanneer die brug is aangelegd, toch „laat zich verklaren waarom Amsterdam vóór 1626 de herstellingen op zich nam, over die brug liep toch de kortste weg van „Amsterdam naar Utrecht. Nauwelijks was de Voetangelbrug „langs de Holendrecht gereed of Amsterdam verloor voor die „brug hare belangstelling.”

Reeds in het jaar 1664, toen de brug noodzakelijk reparatie behoefde, vroegen de bewoners nabij „de Waver” aan de stad Amsterdam om herstelling ervan op grond dat het Wapen van Amsterdam weleer op die brug gestaan had en steeds door Amsterdam hersteld was. Ofschoon Amsterdam haar standpunt handhaafde niet onderhoudsplichtig te zijn, bleef zij herstellen

¹⁾ Mr A. de Blecourt, Ambacht en gemeente.

²⁾ Correspondentie aanwezig in het Prov. Archief te Haarlem.

tot 1853 toen na een expresselijk onderzoek met negatief resultaat besloten werd in het vervolg geen gelden daarvoor beschikbaar te stellen. Nu gaat Abcoude klagen bij de Staten van Utrecht en wordt door de Hoofd-Ingenieur van de Prov. Waterstaat geantwoord dat ook hij heeft laten onderzoeken wie onderhoudsplichtig was maar daarin niet geslaagd te zijn. Hierna werd gecorrespondeerd tusschen de Staten van Noord-Holland en Utrecht en de gemeentebesturen van Ouderkerk en Abcoude om van gemeentewege de brug gezamenlijk te onderhouden. Ouderkerk was hiertoe bereid maar schrijft, de brug ligt over het riviertje de Waver waarvan de stad Amsterdam sedert onheugelijke tijden het vischwater verpacht en stelt nu als voorwaarde dat dan Amsterdam de voordeelen van dat vischwater afstaat. Amsterdam is daartoe niet bereid en nu trekt Ouderkerk zich terug en bleef de zaak hangende. In het jaar 1873 komt eene onverwachte redding in deze netelige questie. Ten gevolge bedijkingswerken voor de droogmaking der Rondeveensche plassen zal de Nessersluis vervallen welke uitvaart uit de Rondeveenen verschaft op de Waver. De Maatschappij tot drooglegging dezer plassen vraagt vergunning om de beide bruggen, n.l. de Voetangelbrug en de Stokkelaarsbrug te veranderen onder beding dat zij zich tot voortdurend onderhoud zal verplichten, welke voorwaarden door beide gemeenten aangevaard zijn. Hierna werd de oude pittoreske stenen boogbrug afgebroken en vervangen door een wanstaltige draaibrug.

VOETANGELWEG

In de tijden toen Nederland nog onbewoond was, maakten de rivieren hun eigen bedding en zochten dus de laagste plaatsen op, vandaar hun grillig en kronkelend verloop. Het niveau van de zee was toen aanmerkelijk lager maar toen Nederland bewoond werd en het zeepeil voortdurend hooger werd en de groote rivieren veel water moesten afvoeren en daardoor tot overstromingen aanleiding gaven, deed zich de behoefte gevoelen om door het aanleggen van dijken zich daartegen te beschermen. Een natuurlijk gevolg hiervan was, dat men deze dijken tegelijkertijd als voetpad en van lieverlede door verharding als verkeersweg ging gebruiken. Wij zien dan ook dat alle verkeerswegen om Abcoude loopen over de waterkeeringsdijken en zoo zij dit niet doen, eerst veel later aangelegd zijn

b.v. o.a. de Broekweg, de Grootte Coupure, de Kleine Coupure, de Koppelweg. Zoo was ook de Voetangelweg, die langs de Holendrecht loopt geen rijweg, dus geen verkeersweg, maar slechts een waterkeerende dijk die waarschijnlijk wel als voetpad zal zijn gebruikt. De weg is genoemd naar de herberg en posthuis „de Voetangel” die nabij de plaats waar de Waver in de Holendrecht uitmondt stond. Het was een groot en hoog gebouw ¹⁾ met ruime stallen voor het verkeer per postkoets of veerschuit van Amsterdam op Utrecht en is nu vervangen door een veel kleiner.

Op 16 Juni 1626 verleenen de Staten van Holland octrooi tot het maken van een santpat en wagenweg tusschen Ouderkerk en Breukelen ²⁾. Het santpat naast de vaart om alle schuiten en schepen met paarden te kunnen trekken en daarnaast een passende wagenweg. De onkosten zouden gevonden worden door het heffen van een watertol en landtol. Tolvrij zijn gecommiteerden tot dit santpat met derselver familiën en bedienden mitsgaders de Maarschalk van het Nederkwartier, de Bailluw van Amstelland, de Heeren van Mijnden en Croonenberg, van Guntersteijn en van Loendersloot met derselver domestiques. Ook zullen van de tol en het weggeld alleen vrij zijn de bewoners van de vier huizen gelegen in Aasdom ³⁾. Ofschoon hierbij niet genoemd had ook de Heer van Abcoude deze vrijstelling, want in de veilingconditiën van de Heerlijkheid Abcoude Statengerecht wordt genoemd: het recht van vrijdom van tolleren en weggeld op het zandpad tusschen Abcoude en Breukelen alsmede van de tolleren en gabelen op den weg naar Duivendrecht.

Bij Kon. Besluit van 12 Mei 1916 werd de concessie tot tolheffing door de Prov. Staten van Utrecht en de gemeente Amsterdam ingetrokken.

ABCOUDER MEER

Ook het Abcouder meer heeft eene geschiedenis achter den rug. Het ligt gedeeltelijk in de Prov. Utrecht en in de Prov. Noord-Holland. Het Utrechtsche gedeelte behoorde, evenals de geheele gemeente Abcoude Proostdij, tot de Heerlijkheid van

¹⁾ Jaarboekje 1931.

²⁾ Utrechtsche placaatboeken, dl II.

³⁾ Dit zijn de buitenplaatsen Oldenhof, Kievitsheuvel, Hofstede van Meel en Westrust.

het Kapittel van St Pieter te Utrecht. In 1619 sloot de stad Amsterdam met genoemd Kapittel eene overeenkomst over het gebruik van het rietgewas in dit meer en in 1631 gaf het Kapittel het in erfpacht aan de stad Amsterdam tegen eene jaarlijksche canon van *f* 90,—. Daardoor gingen de heerlijke rechten die op het meer rustten over op de stad Amsterdam, die sindsdien het vischrecht verpacht.

In 1846 werd de bloote eigendom van het voormalig Kapittel in het openbaar verkocht en werd de heer M. E. Gousset van Heel te Loenen a/d Vecht eigenaar van het meer en moest Amsterdam aan hem de erfpacht betalen. In 1889 werd de heer Kl. de Boer eigenaar. Er deed zich toen een komisch incident voor, want toen het op een winter prachtig ijs was op dit meer en de Abcouder ijsclub een hardrijderij met paard en arresleden op het meer had geadverteerd, ontving het bestuur van den pachter van het vischwater een telegram „geen hardrijderij zonder mijn toestemming”, waarop het bestuur der ijsclub hem per telegram uitnodigde naar de wedstrijd te komen zien en zijn toebel mede te brengen. Het is onbekend of de pachter verschenen is en ging de wedstrijd door met een schitterend succes, aangezien de bekendste harddravers op de ijsbaan aanwezig waren.

Op 27 April 1904 werd Amsterdam door aankoop eigenaar van het Utrechtsche gedeelte van het meer en had de stad daardoor de geheele beschikking er over want het N. Hollandsche gedeelte stond reeds op naam der stad Amsterdam. Het doel van den aankoop heette het vermijden der jaarlijksche erfpacht. Dit was het openbare motief, maar booze tongen beweerden dat er een geheim motief bestond en de aankoop de bedoeling had er het stadsvuil in te storten. Dit plan werd verijdeld door de oppositie daartegen. Volgens een mondelinge mededeeling van den toenmaligen secretaris der gezondheidscommissie te Loenen a/d Vecht heeft deze commissie in een uitvoerig rapport haar bezwaren aan den Hoofdinspecteur der Volksgezondheid kenbaar gemaakt en gewezen op het groote gevaar voor de volksgezondheid. Met volle medewerking van genoemde autoriteit werd het onheil bezworen¹⁾.

1) Het archief van de opgeheven gezondheidscommissie werd op last van hoogerhand vernietigd.

BROEKWEG

Dat op den duur de wegen van uit Amsterdam naar Utrecht eerst via Ouderkerk en Winkeldijk, daarna langs de Voetangelweg niet aan het steeds drukker wordende verkeer zouden kunnen voldoen, is begrijpelijk. Daarom verkreeg Amsterdam op 23 Maart 1685 van de Staten van Holland octrooi tot het aanleggen van een rij- of wagenweg vanaf Duivendrecht naar Abcoude, de tegenwoordige Rijksstraatweg. In het dossier betreffende onkosten en taxatiën wordt gesproken van de Broeckerdijk ¹⁾. Deze dijk, een z.g. slaperdijk, die vanaf de ringvaart der Bijlmermeer naar Abcoude liep, vormde de grens tusschen naburige polders en werd waarschijnlijk ook als looppad gebruikt. Vanaf het punt waar de Broeckerdijk het Abcouder meer bereikt loopt een kade Oostwaarts door de polders naar de rivier het Gein. Deze kade, Ruwielswal of Hollandsche kade geheeten, vormt de grens tusschen de Provincie Utrecht en Noord-Holland en tevens de grens der gemeente Abcoude. De grens van Noord-Holland en Utrecht loopt vanaf deze kade ongeveer midden door het Abcouder meer zoodat dit meer in twee provincies ligt en verder langs de Holendrecht.

Tegenwoordig liggen ter weerszijden van de Broeckerdijk de Oost- en West-Bijlmer polder. Op oude kaarten zijn de Oostelijke polder, genaamd „Den Broek” en de „Bijlemer landen” waardoor tevens de naam van de Broekzijdsche polder onder Abcoude verklaard wordt. Deze landen waren in de eerste eeuwen onzer jaartelling met bosschen begroeid die zich tot aan Ouderkerk uitstrekten. Dit wordt bewezen door het z.g.n. „Kienhout” dat nog steeds in deze streek gevonden wordt. Het bestaat grootendeels uit eikenhout en dikwijls zijn er bijzonder dikke en lange stammen opgegraven, vooral tijdens de eerste wereldoorlog toen er ook brandstofschaarste was. Oudere schrijvers beweerden dat deze boomen daar niet gegroeid waren, maar bij stormvloed en overstromingen uit andere streken aangespoeld waren. Doch in de oude naam Abecenwalde ligt reeds verborgen, dat hier bosschen geweest zijn. Ook oude oorkonden wijzen daarop, want in 953 schenkt Keizer Otto ²⁾ aan de Kerk van St Maarten zijne bezittingen die gelegen zijn aan beide zijden van de stroom die „Vecht” genoemd wordt te weten zijn

¹⁾ Aanwezig in het Archief der stad Amsterdam.

²⁾ Oorkondenboek van Holland en Zeeland, dl I, No. 32.

bosschen, landen en wateren en poelen en meren die uit de Vecht hun oorsprong nemen, terwijl op 6 Juni 975 dezelfde Keizer aan dezelfde Kerk schenkt al hetgeen zij nog niet bezeten had gelegen in de gouw Instarlake (Niftarlake) in comitatu Ruotbodensis (in de graafschap van Radboud).

De bosschen in de Bijmerlanden behoorden in later tijd aan de Heeren van Amstel die bij Ouderkerk hun kasteel hadden en zijn een zeer begeerlijk bezit geweest en is meermalen over dit bezit twist ontstaan. Uit eene oorkonde van 27 Oct. 1285 blijkt, dat er toen een verzoening plaats had tusschen de drie broeders van Aemstel ter eener en Jan Bisschop van Utrecht en Graaf Floris ter andere zijde: „dartoe so vertiën (afstand doen) wi „vore ons en de onse nacomelinghe eweleke Bindelmerbroke „(Bijmerbroek) ende dat busce (bosch) daar die reijghers inne „broeden ende alle die rechte dat daertoe behoort te scraven „behoef (ten behoeve van de graaf van Holland ¹).”

In de grafelijke rekeningen van 1354 lezen wij, dat de Hertoge Willem condt doet dat wi bevolen hebben Herman de Rine onsen knape onze Reijgerbossche gehieten Bindelmerbroeck te bewaren. In dit bosch werden waarschijnlijk de reigers, waarop zooals bekend is met valken gejaagd werd, des winters gevoed. In dezelfde rekeningen wordt ook een post verantwoord voor herstel van het vogelhuis in het Reygersbosch. Deze naam is tot heden blijven bestaan want eene boeren hofstede gelegen in de Oost-Bijmer nabij de Geinbrug, draagt nog de naam „Reigersbroek”, terwijl een andere boerenhofstede aan de Amsterdamsche straatweg nabij Abcoude nog de naam draagt „Reygersbosch”. Menigeen zal zich wellicht afvragen hoe het mogelijk was dat in het gebied om Abcoude, waar vijftig jaar geleden niettegenstaande dijken en goede bemaling de landerijen des winters vaak onder water stonden waarop de jeugd al heel spoedig kon schaatsenrijden, in de eerste eeuwen onzer jaartelling, terwijl er toen nog geen dijken en de Amstel en de Vecht open rivieren waren, waarin de zee vrije toegang had, deze bosschen daar kunnen zijn gegroeid? Het is toch bekend, dat de eik alleen op droge grond kan gedijen. De verklaring hiervan is, dat het zeepeil toen veel en veel lager was en de bodem hooger. Men heeft kunnen vaststellen dat dit zeepeil in de latere

¹) v. d. Bergh, Oorkondenboek, dl II, No. 1028.

eeuwen steeds hooger is geworden en de bodem voortdurend gezakt is. Hierdoor is het mogelijk geworden dat bij stormen en stormvloeden zooals de Elisabethsvloed er een geweest is, deze bosschen vernietigd zijn.

Tijdens de bezetting door de Romeinen in de eerste eeuwen onzer jaartelling van een deel van ons land, begonnen deze met het aanleggen van dijken langs de groote rivieren, die zij dan tevens gebruikten als heirbanen voor hunne troepen. Toen onze streek in de latere eeuwen bewoond werd, werd door de eerste bewoners de Zuiderzeedijk aangelegd, die zich verder voortzette als IJdijk en Wendeldijk, om de daarin voorkomende wateren waren toen nog geen dijken. Ten einde zich bij hooge stormvloeden voor overstroming te behoeden werden in deze wateren hier en daar dammen gelegd. In Amestelle nabij de uitmonding in het IJ ¹⁾, waarnaar de later in de nabijheid dezer dam gestichte stad zooals bekend is haar naam heeft gekregen. Deze dam werd later verlegd op de plaats der tegenwoordige Vijgendam. Zoo was er in de Vecht boven Breukelen nabij Otterspoor een dam, welke later werd vervangen door de Hinderdam nabij Nigtevecht, in de Gaasp nabij Weesp lag de Gaasperdam, in de Holendrecht nabij Ouderkerk de Bennincksdam. In de Drecht de Bilderdam, in het Gein tegenover de Ruwielswal de dam in 't Gein ²⁾. In de Aa bij Nieuwer ter Aa, waarlangs de Angstel zijn weg vervolgde om bij Breukelen in de Vecht uit te monden, werd eveneens een dam gelegd. Om de scheepvaart niet te belemmeren werden in deze dammen sluizen gemaakt, of over de dammen „Overtoomen” aangelegd. Dat er over deze dammen vaak heftige geschillen ontstonden is verklaarbaar, want daardoor konden de landen, die voor deze dammen lagen, hun water niet meer afvoeren en werd dan ook de dam in de Aa herhaaldelijk door lieden uit het Sticht verwijderd totdat op 17 Juli 1530 te Amsterdam eene vergadering werd belegd waarin Jan Benninck aanbod naar Brussel te gaan om aan Karel V de klachten van Amstelland over te brengen en hem van de grondheid daarvan te overtuigen. Hierin is hij geslaagd en moest de dam in de Aa door de Staten van Utrecht weder

1) C. G. 't Hooft, Het ontstaan van Amsterdam.

2) Zie kaart.

gelegd worden¹⁾. Deze dam was natuurlijk een zeer groote hinderpaal voor de scheepvaart van Amsterdam op Utrecht, totdat ten slotte omstreeks 1570 vanuit de Angstel een kanaal gegraven werd dat via een schutsluis bij Nieuwersluis in de Vecht uitmondde, welk kanaal de naam kreeg van Nieuwe wetering of Rechte Angstel in tegenstelling met de Angstel die vroeger ook wel de Kromme Angstel genoemd werd.

KERKBRUG — HEIN KUITENBRUG HULKSBRUG

In het dorp bevinden zich drie bruggen die zooals dit gebruikelijk is, een naam dragen. De brug midden door het dorp nabij de kerk wordt in oude stukken Kerkbrug genoemd, later in mijn jeugd de Klapbrug. Deze naam behoeft geen verklaring. Anders staat het echter met de Hein Kuitenbrug. Nu was het mij bekend dat in Rotterdam een Jan Kuitenbrug bestond. Op de vraag gericht tot den Gemeente-Archivaris van Rotterdam of er iets bekend was omtrent de naamsafleiding dezer brug mocht ik het volgende antwoord ontvangen: „Het verband tusschen „de persoon en de brug is nog niet geheel duidelijk, misschien „is Jan bijgenaamd met de kuiten die in een vroedschap resolutie van 29 Mei 1617 voorkomt, peet over de brug geweest. „Een „Jan met zijn kuiten stuurman bij kapitein Sijvert Meijnersz van den Ham was in 1607 gewond en daardoor ongeschikt voor den dienst, zal waarschijnlijk later als brugwachter „aangesteld zijn.” Nu is het bekend, dat vooral op kleine plaatsen dikwijls inwoners een bijnaam hebben waarmede zij bij hunne medeburgers beter bekend zijn dan met hun geslachtsnaam en zoo zal ook hier wel een Hein met zijn kuiten indertijd deze brug door hem bediend zijn en de naam er van blijven dragen.

De brug nabij het Gemeentehuis heet Hulksbrug. In het woordenboek der Nederlandsche taal staat achter het woord „Hulk” een schip dat getrokken wordt en komt het mij voor dat deze brug geen verband houdt met een persoon, maar dat zij gemaakt is voor de trek of jaagschuiten van Amsterdam via Abcoude naar Utrecht.

¹⁾ De waterkeeringen, waterschappen van Zuid-Holland, door Jhr L. F. Teixeira de Mathos, dl II, afd. V, Amstelland.

AASDOM ¹⁾

In oude officieele bescheiden werd vroeger steeds gesproken van Abcoude Proostij en Aasdom. Op oude kaarten vinden wij dan ook een lange strook land die zich vanaf Amsterdam door Abcoude met een lange punt tot in Vinkeveen uitstrekt en die Aasdom genoemd wordt. Het Kapittel van St Pieter was Ambachtsheer van Abcoude-Prdij en Ambachtsheer van Aasdom, welke beide heerlijkheden dan bekend staan onder den naam van Abcoude-Prdij en Aasdom of Abcoude St Pieters gerecht. De rechten die het Kapittel in de Proostdij kon uitoefenen verschillen echter met die welke het in Aasdom bezat. Zulks wijst op verschillende herkomst. Hoe het Aasdom in den boezem van den Bisschop gekomen is, ligt in het duister. Het woord Aasdom (Aesdoem) grijpt terug naar zeer oude tijden en wijst op Frieschen herkomst. Dit behoeft ons leden van Niftarlake niet te verwonderen, want Niftarlake was Friesch rechtsgebied. Niftarlake is de grensgouw tusschen Friesland en het Frankische gedeelte des lands. Aas is afgeleid van het Friesche woord (asich asega — asing) en beteekent „rechtzegger” en dom (doem) beteekent vonnis. Het Aasdomsrecht ook wel Burenrecht genoemd, is een Friesche instelling waar de Buren het vonnis wijzen wat de Asega voorstelt. In 1381 werd in het Sticht het Aasdomsrecht door Schepenrecht — waar Schout en Schepenen rechtspreken en vonnis wijzen — vervangen ²⁾. Aasdom is dus het gebied waar het Aasdomsrecht heerschte, doch nog zeer langen tijd na de afschaffing er van werden de gedeelten van het Sticht, waar dit recht gold, Aasdom genoemd en werd er gesproken van Aasdom Proostdij en Aasdom in 't Veen. In 1387 tijdens de regeering van Aelbrecht van Beieren ruwaard van Holland lagen er in de Middendam (de tegenwoordige Vijgendam te Amsterdam) sluizen in de Amstel die in het IJ uitmondde. Op deze dam stonden eenige huizen, welke moesten worden verplaatst. Over de onteigening dezer huizen ontstond een geschil tusschen de poorteren binnen Amsterdam en de luiden wonende in Asichdom in onze landen van Amstelland ³⁾ waarin Aelbrecht uitspraak heeft gedaan. In zijn beslissing wordt gesproken over sluismeesteren in Asichdom aan welke

¹⁾ Zie kaart van Joost Jansz. Beeldsnijder.

²⁾ Beekman, Dijk en Waterschapsrecht; Rollin Couquerque, Aasdoms en Schepenrecht.

³⁾ Teixeira de Mathos, Waterschappen en Polders, dl II.

in overleg met het stadsbestuur gezag wordt toegekend over het openen en sluiten der sluizen. Deze sluizen dienden voor de uitwatering der landen die gelegen zijn in de Waterschappen van Asigdom en IJpensloot op het IJ. Asigdom, zoo schrijft Teixeira, moet noodwendig beteekenen het daarachter aan de Amstel gelegen land, hetgeen ook de kaart van Balth. Flor. à Berckenzode duidelijk aangeeft. Deze sluizen waren van het allergrrootste belang, niet alleen voor Amsterdam en Asigdom, maar ook voor het daar verder achtergelegen land, want al deze landen konden hun water alleen afvoeren door deze sluizen. Met de oprichting van het Hoogheemraadschap „Amstelland”, toen het toezicht over de waterboezem van Amstelland in één hand kwam en het onderhoud, het openen en sluiten er van met de stad Amsterdam geregeld werd, is de invloed die de bewoners van Aasdom daarin indertijd hadden en ook de betekenis van het woord „Aasdom” voor niet ingewijden verloren gegaan en zelfs de naam in onbruik geraakt.

DE RTIENDE PENNING ¹

Wij zijn uit onze vaderlandsche geschiedenis tijdens Alva bekend met de 10e penning. Zoo iets dergelijks bestaat tot op den huidigen dag nog in Abcoude, een gedeelte van Vinkeveen, Oudhuysen en Kamerik. Deze gehate belasting draagt de naam van 13e penning en is verder in Nederland niet bekend. De staat der Nederlanden laat onder Abcoude het recht heffen en neemt $\frac{1}{13}$ der getaxeerde waarde van de grond met wegdenking van gebouwen en beplantingen en wordt alleen geheven bij verkoop doch niet bij vererving. Dat dit recht gehaat was bleek, toen er nog niet zoo heel lang geleden op een landhek nabij Baambrugge een bord was bevestigd met het volgende opschrift ²⁾ :

Hij die dit land koopt zij bedacht
 Dat hier nog altijd is van kracht
 Een recht uit d'oude prui kentijd
 Waardoor de landbouw schade lijdt.
 De naam van dit gehate recht
 Is penning XIII. Ik heb gezegd.

¹⁾ Mr J. C. de Meyere, Oude nog bestaande rechten. Dissertatie 1928; Mr W. van Iterson, 13e penning. Weekblad voor Privaatrecht, Jaarboekje v. d. Vereeniging van Directeuren van Hypotheekbanken. Maart 1939.

²⁾ Dit bord werd geplaatst door wijlen de Heer J. v. d. Berg, nadat hij een proces over de heffing verloren had.

Deze dertiende penning is een zeer oude instelling. Vermoedelijk is zij ingesteld door een der Heeren van Abcoude die een zeer uitgebreid grondbezit in en om Abcoude hadden en niet door den Bisschop van Utrecht, want in de omgeving waar de Bisschop eveneens land bezat en ter ontginning uitgaf is dit recht onbekend. Deze grond was woest en onontgonnen wat blijken kan uit de naam van het dorp Wilnis en der heerlijkheid „de Ruige Wilnis” (= wildernis) en zullen de eerste Heeren die zich als soeverein gedragen hebben zich dit niemandsland toegeëigend hebben, wat eigenlijk een soeverein recht was (een Regaal). Dat zij zich als soeverein gedroegen, blijkt ook uit het verlenen van stadsrechten aan Wijk bij Duurstede en vermoedelijk ook uit de instelling der Abcouder Paardenmarkt.

Mr van Iterson en Dr K. Heringa ¹⁾ veronderstellen dan ook dat het Kapittel van St Pieter te Utrecht aan al zijn rechten gekomen is door eene schenking van een der vroegere Heeren van Abcoude.

Het ligt voor de hand om aan te nemen dat de Heeren van Abcoude hun grond om niet aan de bewoners gaven onder voorwaarde, dat zij deze in cultuur zouden brengen en dat bij eventuele verkoop dus wanneer de grond in andere handen overging — van hand verwisselde — de nieuwe eigenaar een zeker percentage van de koopsom moest betalen. Vandaar dat de 13e penning ook bekend staat als het recht van handwissel. Ten einde bedrog te voorkomen, had de Heer het recht het goed tegen de opgegeven prijs te naasten.

Daarnaast hadden de Heeren van Abcoude als bron van inkomsten uit hun grond „tins”, een jaarlijkse erfpachtscanon en de tienden.

De bezittingen der Heeren van Abcoude zijn overgegaan aan de Bisschop van Utrecht die op zijn beurt gedeelten van zijn gebied ten geschenke gaf. Zoo ontving het Kapittel van St Pieter het gebied bekend onder de naam van Abcoude St Pietersgerecht of Abcoude-Proostdij.

In 1529 droeg Bisschop Hendrik van Beieren al zijne wereldsche bezittingen over aan Karel V, die bij de vrede van Munster in handen van de Staten van Utrecht zijn gekomen. Vermoe-

¹⁾ Mr W. van Iterson, Handwissel dertiende penning en zilvergeld, Bronnen van het Oud Vaderl. recht, dl IV; Dr K. Heringa, Bijdragen voor Vaderl. gesch. en oudheidkunde, dl IX.

delijk om aan de last der administratie dezer bezittingen te ontkomen, denken wij daarbij aan 't innen der 13e penning, der tins, der tienden, het aanstellen van schout en schepenen, schoolmeester, beurtschipper etc., verkochten de Staten van Utrecht in 1714 en 1715 elf Heerlijkheden waaronder de Heerlijkheid Abcoude of Abcoude Staten gerecht. Abcoude St Pieters gerecht bleef in de boezem van het Kapittel van St Pieter tot bij decreet van 27 Febr. 1811 de goederen vroeger bezeten door dit Kapittel overgegaan zijn aan de Staat en gaat het Domeinbestuur met de heffing der 13e penning voort. Nu is het bijzonder opmerkelijk dat de last der dertiende penning niet op Abcoude Proostdij in zijn geheel rust, doch dat een gedeelte daarvan vrij is en wel Aasdom en Aasdom in 't Veen. Oude stukken spreken dan ook van het Kapittel van St Pieter als ambachtsheer van Abcoude Pietersgerecht en als ambachtsheer van Abcoude Aasdomsgerecht, hetgeen zooals reeds vermeld is op tweeërlei herkomst wijst. Het naastingsrecht schijnt zelden of nooit toegepast te zijn en is daardoor in vergetelheid geraakt. Toen echter in 1883 door de Staat der Nederlanden grond onteigend werd voor de bouw van het fort Abcoude, werd ambtshalve aan den hypotheekbewaarder te Utrecht opgave gevraagd van alle lasten en rechten welke uit zijne registers blijken zouden te berusten op de te onteigenen gronden. Toen dook het recht van naasting weder op en moesten de eigenaren deze gronden zuiveren van alle rechten en lasten en bracht dit den Heer Timmerhans van Abcoude nog een gering bedrag op en zal dit wel het laatste geldelijk voordeel zijn geweest dat hij uit zijne heerlijkheid genoten heeft.

Op 28 Dec. 1850 verkocht de toenmalige ambachtsheer voor f 3500,— vrij geld het recht van 13e penning, de grove en smalle tienden onder Abcoude Baambrugge aan eene combinatie van personen ter plaatse, wier rechtsopvolgers dit recht bezitten en uitoefenen. Dat er over dit gehate recht talrijke processen zijn gevoerd, laat zich gemakkelijk bevroeden. Het begon zelfs al in Mei 1420 toen „Frederick bij der genaden Godts Biscop t' „Utrecht alle luijden condt maakte dat twist en schelinge (ver„schil) geweest is tusschen Jacob Heer van Gaesbeecke aan die „een sijde ende den eerbaren Heer Jacob van Lichtenberg proost „onser Kercken Sinte Peters t' Utrecht an die ander sijde „ruerende (betreffende) van hantwissel etc. tot Abcoude van

„ses morgen lants bi den Broecke (de tegenwoordige Broek-
„zijdsche polder) mitte visscheriën gehieten die Meer (het
„tegenwoordige Abcouder meer). Deze twist werd in handen
gelegd van den Bisschop ter beslissing welke besliste „dat die
„proest van Sint Peters de ses morgen lants mitter visscheriën,
„nacoop (naasting) tins en tienden groff ende cleyn tot Ab-
„coude ongehindert ende ongelet van Jacob heer van Gaesbeeck
„hebben, besitten en gebruecken sal ¹⁾.”

Doch na de afschaffing der heerlijke rechten begon het eerst goed en zijn er talrijke processen gevoerd door landeigenaars in Kamerik, Vinkeveen, Abcoude Baambrugge en Abcoude Proostdij, die alle verloren zijn. Slechts eenmaal heeft de Hooge Raad bij arrest van 1e April 1853 het recht van den Staat der Nederlanden op de 13e penning volkomen erkend.

Bij al deze processen beriepen de rechtsgeleerden zich op de Staatsregeling van 1798, waarbij de heerlijke rechten zijn afgeschaft en beweerden zij dat de 13e penning een heerlijk recht was, stammende uit het leenstelsel. Deze stelling werd nimmer aanvaard door Gerechtshof en Hooge raad behalve in het hier voor vermelde geval. Steeds was de uitspraak, dat de 13e penning geen heerlijk recht was en niet van het leenstelsel afstamde, maar een grondrecht dus een zakelijk recht was.

Zou dus een eigenaar van de last die op zijn bezit rust bevrijd willen worden, dan ligt er een andere weg voor hem open en wel het Kon. besluit van 24 Maart 1849 houdende regeling van de maatstaf voor afkoop van dominale prestatieën.

Bloemendaal.

W. H. KOOMANS

¹⁾ Archief van het Kapittel van St Pieter, No. 840.

INHOUD

1. Bestuur van het Genootschap	V
2. Ledenlijst	VII
3. Jaarverslag	XIII
4. Rekening van den Penningmeester	XV
5. Excursieverslag	XVII
6. Huldiging van den Heer W. van Leusden	XXI

I. Stamlijst der Heeren van Abcoude, door Drs W. H. Koomans	1
II. De Breedstraat te Maarssen, vroeger en nu, door Mgr A. E. Rientjes	5
III. Abcoude en omgeving, door Drs W. H. Koomans	15
